

IS DAT GOED NEDERLANDS ?

DOOR

CHARIVARIUS

N.V. UITGEVERSBEDRIJF „DE SPIEGHEL”
AMSTERDAM

IS DAT GOED NEDERLANDS?

IS DAT GOED NEDERLANDS?

DOOR

CHARIVARIUS

1940

N.V. UITGEVERSBEDRIJF „DE SPIEGHEL”
AMSTERDAM

12d

INHOUD

Inleiding	7
I. Pleonasmen	9
II. Het deelwoord	19
III. Naamvallen	23
IV. Het meervoud	26
V. Vervoeging	28
VI. Voorzetsels	30
VII. Ontkenningen	32
VIII. Het juiste woord	34
IX. Uitdrukkingen	44
X. Woordschikking	49
XI. Zinsverband	51
XII. Spreek- en schrijftaal	53
XIII. Duits	55
XIV. Engels	64
XV. Frans	70
XVI. Vreemde woorden	72
XVII. Stoplappen	79
XVIII. Gemeenplaatsen	84
XIX. Beeldspraak	86
XX. Aanhalingen	89
XXI. Spelling	97
XXII. Leestekens	99
Aanhangsel	104
Boeken, lijsten en tijdschriften	111

INLEIDING

IS DAT GOED NEDERLANDS? Deze vraag verneemt men tegenwoordig vaak, want meer en meer beseft men het belang van een rijke, zuivere, duidelijke taal — een brabbelend volk is als een leger in lompen. Maar velen ontbreekt het aan tijd of gelegenheid om het antwoord te zoeken in wetenschappelijke werken; zij zouden baat kunnen vinden bij een eenvoudig, handzaam geschriftje vol van kort en klaar bescheid. Gedurende vele jaren heb ik wekelijks in de Groene een lijst geplaatst van de gebruikelijkste taalfouten. Ik toonde daarin hoe het niet moet, en dikwijls richtte men tot mij het verzoek nu ook eens te zeggen hoe het moet. Dit boekje is mijn antwoord. Hierin zeg ik hoe het moet — naar mijne, feilbare mening; ik zal dankbaar zijn voor elke aanwijzing van onjuistheid of leemte. Het werkje is niet in de eerste plaats als schoolboek bedoeld. Ik hoop dat het ook dienstig zal zijn voor journalisten, staatslieden, redenaars, kortom voor ieder die de taal hanteert in het openbaar en dus slordigheden en fouten, zo vergefelijk in het omgangsgesprek, zorgvuldig moet vermijden. Dus ook dienstig voor den man van zaken. Een prospectus of andere aankondiging, vervat in juiste, duidelijke, pittige bewoordingen heeft groter kans op goed gevolg dan een onbeholpen, slordig geschrijf in saaie zinnen — zoals een logisch ontworpen en sierlijk uitgevoerde uitstalling meer kopers trekt dan rommel voor het raam.

Een der voornaamste oorzaken van taalbederf is de verwarring van het Nederlands met verwante vreemde talen. Vele woorden, in vorm geheel of bijna gelijk, hebben een andere betekenis in de vreemde taal dan in het Nederlands. *To find out* bv. lijkt sprekend op *uitvinden*, maar het eerste betekent *opsporen*, het tweede *een uitvinding doen*; het Duitse *betrachten*, dat *beschouwen* betekent, is in vorm volkomen gelijk aan het Nederlandse *betrachten*, dat integendeel *doen* beduidt. Het is zo moeilijk het onderscheid in het gebruik van zulke woorden in acht te nemen, dat ik aan dit onderwerp drie afzonderlijke hoofdstukjes heb gewijd, die ik korthedshalve Duits, Engels en Frans heb genoemd.

Mijn boekje moet verder voor zichzelf spreken, maar op twee algemeen menselijke zwakheden die de stijl in gevaar brengen wil ik hier de aandacht vestigen: modezucht en deftigdoenerij.

Modezucht. Modezucht leidt tot het gebruik van de gemeenplaats. Clichétermen zijn op zich zelf meestal goed en soms zelfs zeer kernachtig of ook poëtisch: dynamisch-statisch, zich bezinnen,

het lichtende voorbeeld, enz. Maar als zij in de mode raken, verliezen zij alle kracht en frisheid, maken geen indruk meer en veroorzaken slechts verveling.

Deftigdoenerij. Dikwijls drijft de zucht om deftig te schijnen den schrijver tot het bezigen van gekunstelde wendingen en woorden: door mij wordt plaatsing verzocht (ik verzoek plaatsing) van dit stuk, het dezerzijdse (ons) aanbod, de burgemeester en diens (zijn) echtgenote, enz. Ik heb de fouten die ik toeschrijf aan dit zwak gemerkt *Dd. Dd.* in handelsbrieven heb ik niet besproken: ter vermijding van dat euvel is mijn raad niet nodig. Sommige kooplieden schrijven in hun brieven zinnen die zij ook in de plechtigste gesprekken niet zonder lachen zouden kunnen zeggen: „In vouwe gelieve U aan te treffen” (Ik sluit hierbij in), „Door ons werd Uw geëerd kaartschrijven in goede orde ontvangen” (Wij ontvingen uw briefkaart), enz. Goede smaak en vooral gevoel voor humor moeten hier de weg wijzen.

Al de verkeerde woorden en zinnen zijn ontleend aan de pers; ik heb ze laten zetten in de spelling waarin ze verschenen zijn. Ik noem de bronnen niet, maar men gelove mijn verzekering dat ik ze niet bedacht heb en dat ook onze hoofdbladen mij ruimschoots van bijdragen hebben voorzien, hetgeen tot bewijs moge strekken dat een boekje als dit niet overbodig is.

Enige opmerkingen, zoals die over vreemde woorden en onjuiste aanhalingen, vallen buiten mijn bestek. Ik heb ze echter opgenomen omdat de behandelde fouten zo dikwijls in Nederlandse geschriften voorkomen dat mij een bespreking in dit boekje niet misplaatst scheen.

Het aanhangsel is mijn bewerking van Schopenhauer's opstel over de stijl, met toestemming van de uitgevers overgenomen uit „Klusjes en Klikjes” (N. V. H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem).

Ik heb niet gestreefd naar wetenschappelijkheid, zuiver systeem of volledigheid. Ik doe een greep uit de vele dagelijks voorkomende fouten en tracht die te verklaren en te verbeteren; ik zal al veel bereikt hebben als ik den lezer geprikkeld heb tot kritisch lezen — een negatief voordeel — en daardoor tot zorgvuldig schrijven, een positief goed.

Volledigheid? Vele vragen zal men niet beantwoord vinden — laat ons hopen op een herdruk.

I. PLEONASMEN

Een pleonasme is een uitdrukking die een of meer overbodige woorden bevat. Een begrip wordt dubbel uitgedrukt, maar doordat de woorden verschillen, merken de slordige schrijver en lezer het niet. Bijvoorbeeld *nutteloze verspilling*. Verspilling is nutteloze uitgaaf, dus nutteloze verspilling is nutteloze nutteloze uitgaaf.

Het is de meest voorkomende fout. De krant zou aanmerkelijk kortere en frissere lectuur opleveren als al de overtollige woorden geweerd werden; zij zijn op bijna iedere bladzijde te vinden. De schrijver van pleonasmen gelijkt den dronkaard: beiden beogen versterking en verlevendiging en bereiken integendeel verslapping en versuffing. Het pleonasme maakt de stijl overladen en dwaas, als twee klokken in een kamer. Men leest er gewoonlijk over heen: men is aan de bedwelming gewend.

Ik heb dit onderwerp zeer uitvoerig behandeld, niet om den lezer bijzondere afschuw in te boezemen, want die krijgt hij wel door minder voorbeelden, noch om hem te vermaken, want dat doel is aan mijn boekje vreemd, maar omdat de studie dezer fout zeer bevorderlijk kan zijn tot het verkrijgen van goede stijl in het algemeen. Immers de oorzaak van alle kwaad op dit gebied is het zorgeloos hanteren van het materiaal, de woorden; de slordige schrijver geeft zich geen rekenschap van hun juiste betekenis. Nu leert men in de strijd tegen het pleonasme elk woord terdege te beschouwen en te ontleden voordat men tot het toevoegen van een bepaling, een uitlegging besluit; blijkt het woord de bepaling in zich zelf te bezitten, dan onthoudt men zich van herhaling met een ander woord.

Invoer uit het buitenland. Komen de goederen van de verste streken binnen het rijk gelegen, ook van de overzeese gewesten, dan worden zij niet ingevoerd, maar *aangevoerd*. Invoer is aanvoer uit het buitenland. Derhalve is *invoer uit het buitenland* een pleonasme.

Het kind werd nog tijdig gered. Wat is *redden* anders dan de ondergang voorkomen door op tijd, tijdig, voor het te laat is, te handelen? *Tijdig redder* is dus een pleonasme. In geval van twijfel stelle men het tegendeel; levert dit geen begrip, dan is de uitdrukking veroordeeld: het ene kind is tijdig gered, het andere is wel gered, maar niet tijdig — even te laat. Dit is klaarblijkelijk onzin.

1. NEDERLANDSE WOORDEN

1. Een verwante zusterpartij. Een binnenlandsche burgeroorlog. Een noodzakelijke behoefte. Een felle vuurzee. Onnutte struisvogelpolitiek. Een adellijke jonker. Een onwezenlijk droombestaan. Volledige volmaaktheid. Oppervlakkige (uiterlijke) schijn. Een tijdelijke opschorting. Kans op tijdelijke regen. Achterdochtig wantrouwen. Kwaadwillige laster. Vrouwelijke autobestuursters. Valsche voorwendsels. De dood van wijlen Lord Astor. Stellige zekerheid. Overtollige ballast. Inwendige uitholling. Langzaam slenteren.

2. Het lijkt oogenschijnlijk. Nogmaals bevestigen. Nader afwachten. Samen verenigd. Geheel uitsterven. Horizontaal liggen. Opzettelijk brandstichten (uitlokken). Zich uitsluitend beperken tot. Trouweloos zijn woord breken. Mondeling bespreken. Schriftelijk ondertekenen. Liever verkiezen. Kunstmatig aankweken. Vooraf waarschuwen (aankondigen, polsen). Elkaar onderling beïnvloeden. Op één uitzondering na (met één uitzondering, op -na) Voorlopig opschorten (uitstellen, bewaren).

3. Nieuwe aanwinsten. Nieuwe uitvindingen. De geboorte van een nieuwen wereldburger. De oprichting van een nieuwe ijsfabriek. Het openen van nieuwe luchtdiensten. Installatie van den nieuwen

burgemeester. De Heer en Mevrouw Jansen geven kennis van de geboorte van hun jongsten zoon, Jan.

4. Het is moeilijk eenmaal bestaande wetten veranderd te krijgen. Het bestaande gebouw krijgt een nieuwe overkapping. Het was een gevolg van de bestaande angst voor prijsdaling. Het ingestelde onderzoek. Gestelde vragen. Begane fouten. Een geleden verlies.

5. Het stelen van andermans schapen wordt niet als misdrijf beschouwd. Dat is inbreuk op de auteursrechten van een ander. Van Schendel vervangt wel eens een woord door een ander dat hem beter lijkt. Dit kost slechts eenige centen meer dan andere, goedkoopere soorten. De onderhandelingen hebben een andere keer genomen. Wederzijdsche eerbiediging van elkanders persoonlijkheid. Hij is een lichtend voorbeeld voor anderen geweest. Hij had verscheidene vrienden onder wie Baudet, Oskam en anderen.

6. Export naar het buitenland. Naar elders verhuizen (de wijk nemen). Naar één kant overhellen. Buitenlandsche reizen naar Spanje en Amerika. Luchters die van de zolder benedenwaarts hangen. Overheidsmaatregelen die ons van boven af opgelegd worden. De jongen reed per fiets naar Zuid, waar hij zich vasthield aan een in dezelfde richting rijdende auto.

7. Niemand heeft voorafgaand verlof nodig om zijn gedachten of gevoelens door de drukpers te openbaren. De minister zal alles doen om herhaling in de toekomst te voorkomen. De Leider zal zijn reis tot later uitstellen. Verbetering in de toekomst kan niet verwacht worden. Zijn rede was een blik terug in het verleden. De geachte afgevaardigde is weer alles vergeten wat hij tevoren heeft geleerd. Alvorens te beginnen dienen de kandidaten den tekst eerst met aandacht door te lezen. Voordat zij zich opgeven moeten zij eerst overleg plegen met den kerkeraad. Om achteraf een dwaling nog te herstellen is eerst een procedure noodig. De deur niet eerder openen voor de wagen stilstaat.

Een *jong* meisje van achttien wordt voorgesteld aan een *ouden* heer van zeventig, en niet omgekeerd. Hij was tijdens zijn leven een vurige strijder voor de vrijheid. Doihara is op het oogenblik dood.

8. De leden treden om de 4 jaar af en zijn aanstonds weder herkiesbaar. Hij heeft zijn werkzaamheid weder hervat. Daardoor

komt men vaak tot herhaling van hetzelfde. Dit zal voor de microfoon nog eens herhaald worden. Deze fout herhalen zij altijd nog opnieuw. De brieven bevatten herhalingen van wat reeds eerder is geschreven. De school is weer heropend en de rust is weer hersteld.

9. De vraag is of de Vereenigde Staten door blijven gaan met hun politiek op denzelfden voet voort te zetten. Dan zakt het stuk langzaam naar beneden. De route gaat in stijgende lijn steeds hooger. De president geloofde dat de houding van verd. hem nu eerlijker toescheen. De hoogte is in verhouding betrekkelijk. Men beschouwt de cijfers teleurstellend en niet aan de verwachting beantwoordend. Hij is bescheiden zonder zich op den voorgrond te plaatsen. Hij heeft een aangename stem om naar te luisteren. Hij is ten onrechte miskend. Het is begrijpelijk dat men graag nog eens een dergelijk bezoek in de toekomst herhaald zou zien. De heer X verzocht de regering geen verdere uitbreiding meer toe te staan. Kort samenvattend overzicht.

Het verdient aanbeveling in de bovenstaande voorbeelden de overbodige woorden te schrappen; daardoor krijgt men een zeer leerzaam overzicht van de verspilling.

2. VREEMDE WOORDEN

Pleonasmen met vreemde woorden zijn meestal niet het gevolg van slordigheid maar van onkunde. De schrijver kent de betekenis van het vreemde woord niet en weet dus niet dat hij het begrip dubbel uitdrukt. „Hier schuilen *latente gevaren*”. *Latent* (Lat. latere, *verscholen zijn*) betekent *verscholen*. De zin zegt dus: hier schuilen verscholen gevaren.

Een veilige safe. Bijzondere exceptioneele omstandigheden. De overheerschende dominant. Een moeilijke impasse. Voor de vuistweg improviseren. Misleidende en gevaarlijke camouflage.

In stoffelijken vorm materialiseeren. Promotie tot een hooger rang.

Hobbies die zijn speciale voorliefde hebben. Eventueele moeilijkheden die hij zou kunnen krijgen. Een fictieve overeenkomst die

in werkelijkheid niet is gesloten. Presentexemplaren worden gratis verstrekt. Het lichaam bestond feitelijk de facto. Het eere-doctor-schap honoris causa. Rijke Maecenassen.

Een passeerende voorbijganger. Monotone eentonigheid. Een medisch arts. Het defensieve verdedigingsblok. Het is imperatief voorgeschreven. Visueel aanschouwelijk gemaakt. Optische lichtsignalen.

3. PLEONASTISCHE WOORDEN

Sommige woorden zijn in zich zelf pleonastisch, bv. *uiteinde*, dat bijna uitsluitend voorkomt in *een droevig uiteinde* en *een zalig uiteinde* (*Dd.*). Het hiervan afgeleide adjectief *uiteindelijk* wordt daarentegen zo mateloos veel gebruikt dat het een mijner correspondenten bracht tot de verzuchting „is het nu eindelijk uit?“

Wederterugkeer. Damesschermsters. Kamenierster. Meisjespadvindster. Terugvergoeden. Toekomstvoorspellingen. Toekomstplannen. Tussenspauzes. Handgeklap. Voetgetrappel. Medelandgenoten. Onmeedoogenloos. Vooraleer.

4. BIJZINNEN

A. OVERBODIGE VERDUIDELIJKING

Hij is wereldberoemd en zijn naam heeft zowel in Amerika als in Europa grote vermaardheid.

Het boek bevat bijdragen van prozaschrijvers en dichters, die hun medewerking bij de samenstelling van dit album hebben toegezegd.

Het rapport geeft veel interessants en is zeer de belangstelling waard.

Zijn rede, die tintelend van geest was, bestond niet uit een dorre opsomming van feiten en gegevens.

Een automobilist had een jongen aangereden; gebleken was dat de schuld uitsluitend bij den jongen lag, terwijl den automobilist geen spoor van schuld kon gegeven worden.

Zij leveren een strijd met wisselende kansen, waarin nu eens de een dan weer de ander betere vooruitzichten heeft.

Hij moest de pogingen om het leven van den ongelukkige te redden opgeven, zonder dat hij hierin geslaagd was.

Dat zijn feesten zoals we die hebben beleefd in den tijd die achter ons ligt.

Reeds eerder gaven wij dezen raad, dien wij nu nog eens herhalen.

De schildwachten legden de ongelukkigen neer, voordat zij zich nog in veiligheid hadden kunnen brengen.

Excessen kunnen met de bestaande bepalingen krachtig worden tegengegaan, mits men die bepalingen maar toepast.

Hiermede bereikt men de verzachting van de pijnen van hen die lijden.

Het was een geval van oplichting door iemand die zich uitgaf voor baron, maar dit niet was.

B. HERHALING

Zoals het zich laat aanzien, schijnt er een geweldige belangstelling te bestaan.

De trekkingen geschieden in het openbaar en kunnen door ieder worden bijgewoond.

Gisteren is te IJmuiden een locomotief ontspoord, zodat deze uit de rails liep.

Wel lijdt hij aan een lichten aanval van influenza, maar dat is niet ernstig.

Dit verbod behoeft geen blijvend karakter te hebben, doch kan ook tijdelijk zijn.

De geschiedenis kent geen enkel rijk, dat altijd won en nooit verloor.

5. BEIDE

Het woord *beide* wordt dikwijls pleonastisch gebruikt, nl. als een ander woord in de zin al uitdrukt dat er van een tweetal sprake is, bv.:

Beide (de) vechtersbazen gingen elkaar te lijf.

Wij merkten ook de tweelingen X op; beiden (zij) waren gekleed in rose japonnetjes.

De beide is steeds pleonastisch, daar *beide* staat voor *de twee*; het wordt echter door goede schrijvers gebruikt.

6. PERSOONLIJK

Een der gebruikelijkste pleonasmen is de toevoeging van het overbodige *persoonlijk*.

Z.K.H. heeft persoonlijk de tentoonstelling bezocht (*Dd.*).

Toen kreeg men gelegenheid den jubilaris persoonlijk de hand te drukken.

Het is juist

1. Als tegenstelling

a. met *geestelijk*:

Ik ken den schrijver niet persoonlijk: ik heb hem nooit ontmoet, maar hij is naar zijn werk te oordelen een geestig man.

b. met *door een gevolmachtigde*:

Hij is gehouden persoonlijk in rechte te compareren.

2. In de betekenis van *individueel*:

Ik dank u voor al hetgeen uw brief voor mij persoonlijk bevat.

Als voorzitter betreur ik het vertrek van ons medelid; menigmaal heeft hij de vereniging uit geldelijke moeilijkheden gered, maar persoonlijk verheug ik mij dat wij dien onaangename man kwijt zijn.

7. KUNNEN, ENZ.

Ik kan = ik ben in staat, in de gelegenheid.

Ik mag = het staat mij vrij, het is mij vergund, ik heb het recht.

Ik moet = ik ben verplicht, genoodzaakt, gedwongen, men eist van mij.

Ik wil = ik verlang, wens, ben bereid.

Wie deze synoniemen verbindt, pleegt pleonasme. Deze pleonasmen zijn nog erger dan de vorige groep — onzin. Ik ben in staat te kunnen is *ik kan kunnen*, ik ben bereid

te willen is *ik wil willen*. In lange zinnen komen zij het meest voor (*Dd.*): als de schrijver het eind van zijn zin nadert is hij het begin vergeten. „De minister heeft zich *bereid* verklaard deze tentoonstelling, die, verrijkt met tal van belangrijke werken uit zijn eigen verzameling, volgens de herhaalde verklaring van Z.E. zijn volle belangstelling heeft, met een kort overzicht van het gebodene te — *willen* openen.”

1. Zij zullen nu toch nog de gelegenheid hebben dit meesterwerk te kunnen aanschouwen. Wij hopen in staat te zijn een redelijk dividend te kunnen uitkeeren. Het was ons tot ons leedwezen onmogelijk aan uw verzoek te kunnen voldoen.

2. Zijn vrouw kreeg permissie hem eenmaal in de maand te mogen bezoeken. De minister had aan deze fabriek toegestaan om in twee ploegen te mogen werken. Eenmaal slechts is het mij vergund geweest haar uit de verte te mogen zien. De vereeniging heeft het volste recht dezen avond in ieder opzicht geslaagd te mogen noemen.

3. Hij is gedwongen zijn vakantie in Amsterdam te moeten doorbrengen. Het is noodzakelijk dat in de gevangenis geregeld psychiatrische onderzoeken moeten geschieden. Ik heb het mijn plicht geacht u met de resultaten op de hoogte te moeten brengen. Het was zeker dat de ziekte door een levende smetstof moest zijn veroorzaakt. De minister heeft den eisch gesteld dat deze burgemeesters hun ontslag dienen te nemen.

4. Een onweerstaanbaar verlangen becroop hem daar iets meer van te willen weten. Hij heeft toen de wensch uitgesproken het geheele bedrijf in werking te willen zien. De minister heeft verklaard niet ongeneigd te zijn onze grieven in overweging te willen nemen.

8. DE PLEONASTISCHE SUBJUNCTIEF

De subjunctief in hoofdzinnen drukt soms wenselijkheid uit (optatief): God *geve*, de Hemel *verhoede*, hij *leve* lang, men *versta* ons wel. Ook werkwoorden, als *moeten*, *laten*, *dienen te*, *hebben te*, drukken wenselijkheid uit;

plaatst men nu deze in de subjunctief, dan krijgt men dus een pleonasme.

Neem als voorbeeld *beseffen*. De wenselijkheid van het beseffen kan uitgedrukt worden:

a. Door de subjunctief: *men beseffe*.

b. Door bijvoeging van *dienen te*: *men dient te beseffen*.

Het is duidelijk dat a + b een pleonasme vormt.

Onjuist is dus: men diene te beseffen.

Men *diene* (dient) ons wel te verstaan. Men *beboeve* (behoeft) zich hiervoor niet te schamen. Men *hebbe* (heeft) zich hiervan te onthouden. *Late* (laat) men toch bedenken.

Ook *zijn* en *blijven* worden vaak pleonastisch in de subjunctief geplaatst:

Het *blijve* onze plicht. Kunst *zij* ons doel.

De vereniging die zich „Kunst zij ons doel” noemt verkondigt het verlangen dat de leden naar kunst zullen streven; zij doen dit dus nog niet — men kan niet verlangen naar wat men bereikt heeft.

9. ENIGE BIJZONDERE PLEONASMEN

Te drukt overmaat uit. De koppeling van *te* aan een woord dat overmaat uitdrukt vormt dus een pleonasme.

Een te overladen programma. Te onbesuisd handelen. Te voorbarig beslissen. Een te overdreven voorstelling.

Wees voorzichtig met *te*. Ook in zinnen als de volgende is het pleonastisch:

De dokter zegt dat *te* veel fruit eten *verkeerd* voor me is.

Het *verkeerde* schuilt al in *te*. Dit woord moet dus geschrapt worden. Juist is:

Ik zorg dat ik niet *te veel* fruit eet, want de dokter zegt dat *veel* fruit eten *verkeerd* voor me is.

Let ook op *o.a.* en *enz.* Begint een opsomming met *o.a.* dan mag *enz.* haar niet sluiten. Kies.

Op enige uitzonderingen na is een pleonastische versmelting van *met enige uitzonderingen* en *op — na*.

Pleonastisch zijn voorts *met zich meebrengen*, *enigste* en *verkiezelijker*.

Verkiezelijk is *meer wenselijk*; verkiezelijker is dus meer meer wenselijk.

De strijd tegen de pleonasmen is dus de eerste taak van den schrijver. Begin met de eenvoudigste, grofste en gebruikelijkste te verbannen: weer terug keeren, nader bevestigen, toekomstplannen, herinneringen uit het verleden, uitstellen tot een latere datum, uiterlijke schijn, nog eens herhalen, enz. enz. Gij zult merken dat het een aardige sport is, die u telkens verrassingen geeft. Want bij het overlezen van uw opstel zult gij u herhaaldelijk betrappen op pleonasmen die u bij het schrijven ontsnapt zijn, en glimlachend — want het is vermakelijk werk — schrap gij het overtollige. Met voldoening ziet gij dan hoeveel frisser, sterker en pittiger uw werk is geworden.

II. HET DEELWOORD

A. HET TEGENWOORDIG DEELWOORD

1. DE ABSOLUTE CONSTRUCTIE

Het Latijn kent de zgn. *Ablativus absolutus*, die een bijzin met *terwijl*, *wanneer*, *nadat*, enz. vervangt, bv.:

Senatu deliberante perit Saguntum — *de Senaat beraadslagende* gaat Saguntum te gronde, wat in goed Hollands luidt: *Terwijl de Senaat beraadslaagt* gaat Saguntum te gronde. Een dergelijke constructie vindt men in de volgende onjuiste uitdrukkingen:

De deur gesloten zijnde (wanneer de deur gesloten is) vervoege men zich hiernaast.

Wind en weder dienende (als wind en weder gunstig zijn) zal de tocht Maandag aanvangen.

Niets meer aan de orde zijnde (daar er niets meer aan de orde was) sloot de voorzitter de vergadering.

Deze vormen zijn echter door het gebruik geijkt.

2. HET DEELWOORD ZONDER ONDERWERP

Een deelwoord is een bepaling; het bepaalde woord, het onderwerp, kan niet gemist worden.

De graaf snelde naar het venster en opende het gordijn. Omkijkende was het spook verdwenen.

Deze zin kan niet anders betekenen dan dat het spook had omgekeken terwijl het verdween. Het deelwoord moet dus opgelost worden in een bijzin die het onderwerp bevat:

Toen hij omkeek was het spook verdwenen.

Of, met behoud van het deelwoord:

Omijkende zag hij dat het spook verdwenen was.

Soms kan de verandering van passief in actief de zin redden:

Samenvattend *mag dus geconstateerd worden* dat hij zijn taak goed heeft volbracht — samenvattend *mogen wij dus constateren* dat hij zijn taak goed heeft volbracht.

Zo heeft het deelwoord zijn onderwerp gekregen: *wij*.

De volgende zinnen kunnen op verschillende wijzen verbeterd worden.

Vanmorgen langs het huis van Mr. Halbertsma wandelend, zwom daar een eend met zeventien jongen voorbij.

De ingang van onze stad, komende van de beide stations, blijft nog steeds even weinig fraai.

Stammende uit Amsterdamse ouders, was natuurlijk het Nederlands onze huiselijke taal.

Het raam reikte, staande voor het venster, slechts tot de knieën.

Zo rijdende is er voldoende gelegenheid voor het verkeer om voorbij te rijden.

Dit voor oogen houdende krijgen de feiten een ander aanzien.

Hier kan de dichter ons steunen zoodat, hem lezende, de ziel opengaat.

Opnieuw recht doende werden zij tot dezelfde straf veroordeeld.

Uw boekje nog eens doorbladerende viel mijn oog op de volgende zinsnede.

In passieve zinnen wordt het deelwoord veelal onjuist gebruikt.

Het orkest speelde het Wilhelmus, dat staande door de aanwezigen werd meegezongen.

Al keuvelend werd een geurig kopje mokka genoten.

Hier wordt gezegd dat het Wilhelmus stond en het kopje

keuvelde; zet de zin in het actief: „. . . dat de aanwezigen staande meezongen.” „Al keuvelend genoot men . . .”

3. VANZELFSPREKEND

In navolging van het Duits heeft men thans enige lelijke lange deelwoorden gevormd, die soms tot nog lelijkere substantieven verlengd worden. Het ergste en gebruikelijkste is *vanzelfsprekend* (natuurlijk), uitgerekt tot *vanzelf-sprekendheid*.

Dat spreekt van zelf — dat is vanzelfsprekend.

Hij geeft er de toon aan — hij is er toonaangevend.

Het ligt voor de hand — het is voordehandliggend.

Het eerste heeft als bijwoord *natuurlijk* bijna geheel verdrongen:

Hij koos vanzelfsprekend weer de mooiste plaats.

Er waren vanzelfsprekend veel liefhebbers voor.

4. ZODOENDE

Dit deelwoord is wel tot bijwoord geworden, maar men dient toch rekening te houden met zijn afkomst; het betekent *door zo te handelen*. Als men dit er niet voor in de plaats kan stellen, schrijve men *daarom*, *hierdoor*, *dientengevolge*, enz.

Juist

De schurk stopte haar een prop in den mond en verhinderde haar zodoende te schreeuwen.

Wij zetten het op een lopen; zodoende kwamen wij nog juist op tijd.

Onjuist

Het stortregende; *zodoende* (daardoor) werden wij kletsnat.

Moeder is hardhorend; *zoodoende* (dientengevolge) kon zij niet van de preek genieten.

Het gezelschap was hem te luidruchtig; *zoodoende* (daarom) stapte hij na een kwartiertje op.

Het onderwerp werd uiterst diepzinnig behandeld; *zoodoende* begrepen deze eenvoudige lieden (deze eenvoudige lieden begrepen dan ook) niets van het betoog.

B. HET VERLEDEN DEELWOORD

Bij het gebruik van het *verleden deelwoord* vindt men soortgelijke fouten.

a. Actief-intransitief

Nauwelijks opgestaan van een stoel voor het venster vloog een kogel door de ruit.

Hier wordt gezegd dat de kogel is opgestaan; juist is: *Hij was nauwelijks opgestaan, toen* enz.

b. Passief-transitief

Met voorbeelden gestaafd sprak hij over de verschillende verichtingen van ons volk.

Bij den heer Smit binnengedragen verleende dr. De Groot de eerste geneeskundige hulp.

Volgens dit bericht is de dokter binnengedragen.

In enkele uitdrukkingen, zoals *aangenomen*, *verondersteld*, *aangezien*, is deze constructie door het gebruik geijkt; de deelwoorden worden dan als voegwoorden beschouwd.

Welbeschouwd (*eigenlijk*) had hij het volste recht zoo te handelen.

Alles tezamen genomen (*over 't geheel*) kan het feest zeer geslaagd genoemd worden.

Eigenlijk gezegd (*inderdaad*) was ik de gehele zaak vergeten.

III. NAAMVALLEN

A. NOMINATIEF-ACCUSATIEF

Een woord kan niet in twee naamvallen tegelijk staan, kan niet zoowel onderwerp als voorwerp zijn. Twee door *en* verbonden werkwoorden die verschillende naamvallen vragen, vorderen dus twee woorden, elk in zijn vereiste naamval; het tweede woord kan dan een synoniem of een voornaamwoord zijn.

Die brief is niet tot mij gericht en beantwoord ik dus niet.

Brief is onderwerp van *gericht worden* en *voorwerp* van *beantwoorden* — nominatief en accusatief tegelijk. Er moet dus een woord bij:

Die brief is niet tot mij gericht en dat stuk beantwoord ik dus niet.

Of:

Die brief is niet tot mij gericht; ik beantwoord hem dus niet.

I. HOOFDZINNEN (NEVENSCHIKKING)

Nominatief-accusatief

Dit was blijkbaar een vergissing en zag ik daarom gaarne door de vingers.

De reden is duidelijk en behoef ik niet te herhalen.

Die rol voegt ons niet en wenschen wij ook niet.

Een beschrijving zou te kort schieten en wil ik achterwege laten.

Het gevaar is in ons land niet te duchten en acht spreker onmogelijk.

Accusatief-nominatief

Dit feit betreuren wij zeer en stemt onwillekeurig wrevelig.

Dat heeft nog niemand durven beweren en schijnt ook wel zeer ongerechtvaardigd.

Zulke uitingen kan men elken dag in Duitsland horen en doen het land veel kwaad.

Veel van deze wijzigingen vinden wij leelijk en kwetsen ons taalgevoel.

Die acquarellen zag ik thans voor het eerst en waren een

Dat Hollandsch behoort tot het beste en krachtigste van mijn Zelf en heb ik daarom lief.

verrassing voor mij.

Verdere inlichtingen bevat de Staatscourant en kunnen overigens worden bekomen bij het Departement van koloniën.

2. BIJZINNEN (ONDERSCHIKKING)

Hier verschijnt de fout bijna uitsluitend in de volgorde accusatief-nominatief.

Taalschut is een werk dat ieder moet bezitten en in geen boekenkast mag ontbreken.

Onze taal is armoedig met al die moderne woordjes als „een verveeld gebaar”, wat je tegenwoordig dikwijls leest, maar volslagen onzin is.

Groot is het aantal folterwerktuigen die men er kan zien en dienden om een bekentenis af te dwingen.

Er zijn twee leegstaande verdiepingen die de winkelier zou gaan bewonen en juist geheel waren opgeknapt.

Wat de Regeering niet mededeelt, doch onmiddellijk blijkt, is dat de schepen zich naar de Middellandsche zee begaven.

Hij bezat teekeningen die men zeer zelden ziet en in Holland absoluut onbekend zijn.

Maar dat uw landje zoo groot zou zijn heb ik nimmer kunnen vermoeden en dringt nu pas goed tot mij door.

Dat de tijd hiervoor is gekomen zal iedereen moeten toegeven en wordt ook in het bedrijf in praktijk gebracht.

B. NOMINATIEF (OF ACCUSATIEF)-DATIEF

Nadat ik hem aangemoedigd en goeden raad gegeven had vertrok ik gerust.

Aanmoedigen heeft de accusatief, *geven* de datief; *hem* staat hier dus in twee naamvallen: ook hier moet een woord worden ingevoegd:

Nadat ik den gevangene aangemoedigd en hem goeden raad gegeven had, vertrok ik gerust.

Nominatief-datief

De spreekster werd ingeleid en dankgezegd door den voorzitter.

De jubilaris werd hierna door den heer Smit gehuldigd en dank gebracht voor alles wat hij voor de vereeniging heeft gedaan.

Accusatief-datief

Verdachte had het meisje op de markt aangevallen en met een mes een aantal steken toegebracht.

Wij moeten deze risico's aangaan en het hoofd bieden.

Datief-nominatief

De inspectrice is geen werk te zwaar en controleert alles zoo nauwkeurig mogelijk.

Vele vrouwen werd de aan-doening te machtig en barstten in snikken uit.

Datief-accusatief

Dit doet ons genoeg en hopen dat elders met dezelfde kracht zal worden opgetreden.

Gij moet hem de behulpzame hand bieden en niet tegenwerken bij zijn zwaren strijd.

C. NOMINATIEF-GENITIEF

De verwarring nominatief-genitief komt minder dikwijls voor doordat het verschil in de vorm der relatieven (die, wier, wiens) den schrijver gewoonlijk waarschuwt.

Toen kwam een jonge man, wiens vader door de hand des boekaniers gevallen was en bij zijn graf plechtig zwoer hem te zullen wreken.

De volgende zin, die er oppervlakkig lang niet lelijk uitziet, vertoont bij nadere beschouwing een samenpersing der vier naamvallen in één relatief:

De edele vrouw, wier beide kinderen in den oorlog waren omgekomen en haar gansche vermogen aan onze stichting vermaakte, leeft in onze harten voort en zullen wij nimmer vergeten, noch den tol onzer dankbaarheid onthouden.

IV. MEERVOUD

A. VORM

1. Woorden op *e* krijgen *n* of *s*.

N

S

a. Zuiver Nederlandse woorden

a. Vreemde woorden

Baten en schaden, boden, boeten, gemeenten, gevaarten, gewoonten, gezindten, leemten, reden, ziekten, enz. Uitzonderd *lentes*.

Garages, modes, passages, scenes, tantes, enz.

b. Ingelijfde Nederlandse woorden

b. Nederlandse woorden met bastaarduitgangen

Pauzen, enz.

Plantages, strijkages, enz.

2. Vreemde woorden krijgen een Nederlandse uitgang.

Gymnasiums, museums, examens, specimens, prospectussen, solo's, piano's.

Centrum krijgt gewoonlijk de Latijnse vorm, *centra*; ook *basis*: *bases* en *crisis*: *crises*.

B. GEBRUIK

1. De *redactie* schrijft in de eerste persoon meervoud:

Wij *vervolgen* thans *ons* artikel over het kiesrecht.

Onjuist is het meervoud als klaarblijkelijk één persoon aan het woord is:

Als *wij* een woord ter inleiding van *ons* boekje *mogen* schrijven, willen wij *onzen* lezers allereerst *onze* verontschuldiging aanbieden, enz. (Getekend „De schrijver”).

Wij hadden het voorrecht den beroemden staatsman onder *vier* oogen te spreken. (Interview).

Zoals *wij* hierboven *opmerkten*, *wij* voor *ons kunnen* deze soort van muziek maar matig bewonderen.

Ondertekende krantenartikelen moeten dus steeds in de eerste persoon enkelvoud staan.

2. Verzamelwoorden als *tal*, *aantal*, *menigte*, *hoeveelheid*, kunnen het meervoud hebben:

Een aantal (= vele) leden *waren* tegenwoordig.

3. *En*: meervoud; *zowel* — *als*: enkelvoud:

Jan en Piet *zijn* geslaagd. Zowel Jan als Piet *is* geslaagd.

4. Staten-Generaal (Etats-Généraux) is generale staten (verg. provinciale staten) en heeft dus het meervoud:

De Staten-Generaal *beraadslagen* en *besluiten* over dit ontwerp in vereenigde vergadering.

V. VERVOEGING

A.

Erven, geërfd (niet: georven)

Verwerven, verwierf (niet: verworf)

Zwerven, *zwierf* (niet: zworf)

Wellen, welde, geweld

Zwellen, zwol, gezwollen

Scheppen (schepte, geschept)

putten: water, adem,

vreugde, behagen

Scheppen (schiep, geschapen)

voortbrengen: kunstwerk, sfeer, stemming

„Wij *schepten* vermaak in de vroolijke stemming die hij *schiep*.”

Overleggen, besparen, ter inzage geven; scheidbaar:

Hij was niet in staat zijn geboortebewijs over te leggen.

Overleggen, bespreken; onscheidbaar:

Hij is niet van plan de zaak met ons te overleggen.

Gebelgd } Beide van *belgen*,
Verbolgen } toornig maken.

Je vind*t*, je houd*t*, maar:
Vind je? Houd je?

Verg. je neem*t*, je doe*t*, maar:
Neem je? Doe je?

Vergrote, *verafgode*, enz.

Ik *vergrootte* de foto; de foto is *vergroot*; de *vergrote* foto.

Zij *verafgoode* haar man; hij werd *verafgood*; de *verafgode* man.

B.

1. LOPEN, RIJDEN, ENZ.

Hebben

Zijn

Doelende op de handeling

Doelende op de plaats

Ik heb niet gefietst maar gelopen.

Ik ben naar Amsterdam gefietst.

2. VERGETEN

Verzuimen te doen of Uit het geheugen ver-
mee te nemen liezen

Ik heb uw boodschap ver- Ik ben uw naam vergeten.
geten. Ik ben mijn les vergeten.
Ik heb mijn boek vergeten.

3. VERLIEZEN

Doelende op het feit Doelende op het gevolg

Ik heb mijn tas in de trein Ik schrijf met potlood: ik ben
verloren. mijn vulpen verloren.

4. VOLGEN

a. Navolgen Achterna gaan

b. De aandacht blijven Ik ben hem op korten afstand
schenken gevolgd.

Ik heb de schrijver in zijn
systeem gevolgd.

Ik heb zijn gehele ontwikke-
ling nauwkeurig gevolgd.

VI. VOORZETSELS

1. ONJUISTE

Rond is adjectief of bijwoord: *De aarde is rond en draait rond*. Het wordt tegenwoordig in navolging van het Engels (zie XIV) gewoonlijk als voorzetsel in de plaats van *om* gebruikt: *Wij zaten rond de tafel, de reis rond de wereld*. Men schrikt zelfs niet terug voor *waarrond* en *daarrond*.

Vanaf. *Af* is geen voorzetsel dus *vanaf* evenmin. Verkeerd is dus:

Vanaf het begin (van het begin af).
De treinen lopen *vanaf* (van) Amsterdam naar Utrecht.
De stoet vertrekt *vanaf* (van) het sterfhuis.
Een mooi uitzicht *vanaf* (van) de toten.
Prijzen *vanaf* f 1.00 (prijzen f 1.00 en hoger).

Vanuit is even verwerpelijk als *vanaf*.

Per. Een in de handelstaal zeer gebruikelijke fout (*Dd.*) voor *op*: *Per 1 September*. Het voorzetsel kan ook weggelaten worden: *Wij hopen u 8 Augustus te bezoeken*.

2. VERKEERD GEBRUIKTE JUISTE

Men zal bij de autoriteiten aandringen *tot* (op) opheffing.
De opleiding *tot* (voor) het staatsexamen.
Het verschil is het best te verduidelijken *aan* (door) enkele voorbeelden.

Verliefd zijn *in* (op).
Deze partij is niet zeer gesteld *tot* (op) samenwerking met de socialististen.

De afkondiging *tot* (van) dit huwelijk.

Ontleend *uit* (aan) het Frans.

In aansluiting *met* (aan).

Aan iemand of iets voorbijgaan (iemand of iets voorbijgaan).

3. OPEENHOPING VAN JUISTE

Een feestelijk schilderij is Tholen's Kermis *van de met* schepen bevolkte haven *met de zich bij een met* vlaggen versierde schommel verlustigende kinderen.

De volgende zin bevat er een dozijn:

In een nota naar aanleiding *van* het verslag zegt de minister dat *voor de door* verscheidene leden betreurde beperking *van* de werking *van* het ter goedkeuring aangeboden vriendschapsverdrag *met* Jemen *tot* het Rijk *in* Europa *naar* het oordeel *van* den minister geen deugdelijke gronden bestaan.

De oorzaak van de fout is dat de steller te veel bijzinnen tot substantieven heeft samengeperst. In de volgende zin, die hetzelfde zegt, zijn zes voorzetsels weggewerkt.

In een nota antwoordt de minister dat er zijns inziens geen deugdelijke reden bestaat waarom verscheiden leden het betreuren dat de werking van het ontwerp-verdrag met Jemen tot het Rijk in Europa wordt beperkt.

Merk ook op dat de afstand van *voor* tot *gronden* veel te lang is (zie bl. 52); dit maakt de zin nog onduidelijker.

VII. ONTKENNINGEN

1. Een dubbele ontkenning vormt een bevestiging; niet niet = wel. Door een dubbele ontkenning zegt de schrijver dus het tegenovergestelde van wat hij bedoelt, bv.

Geen der beide sprekers had voor de argumenten en soms ook voor de persoon van den verdediger geen goed woord.

Dit betekent: beiden hadden een goed woord.

In de spreektaal is deze fout zeer gewoon: *Ik heb er niets geen zijn in. Wij hebben nooit geen last van onze bureu.* Vermijd deze slordigheid en zeg: *Ik heb er volstrekt (in 't geheel) geen zijn in. Wij hebben nooit enige (de minste) last van onze bureu.*

2. Woorden die een *ontkennend begrip* uitdrukken vormen dus, met *niet* enz. verbonden, een bevestiging, b.v. *beletten, verhinderen, voorkomen* (= maken dat niet), *verbieden* (= gebieden dat niet).

Dit was voor hem geen *beletsel* om *niet* te getuigen van zijn grooten eerbied voor den Commissaris.

De Burgemeester had *verboden* dat *niemand* meer in de kerk mocht komen.

Wie zou *ontkennen* dat Italië *niet* het gezag uitoefent in Abessinië?

Deze fout komt het meest voor in lange zinnen met grote afstand tussen de twee ontkenningen.

Deze bepaling dient om te *voorkomen* dat de koper door argeeloosheid, gebrekkige wetskennis of onkunde omtrent de bijzondere omstandigheden en plaatselijke toestanden *niet* het slachtoffer zal worden van de bedriegelijke practijken des verkopers.

3. Ook opeenhoping van ontkenningen, die den lezer voor een raadsel stelt, moet vermeden worden, b.v.:

Dit wil *niet* zeggen, dat misschien *niet* zijn persoon, maar dan toch zijn politiek in deze periode *niet* ernstig bedreigd is.

De volgende krantenzin bevat zeven nieten:

Dit betekent allerminst (volstrekt *niet*) dat we op veel punten *niet* met zijn beleid instemmen, doch dit neemt *niet* weg dat we onmogelijk (*niet* mogelijk) kunnen ontkennen (*niet* toegeven) dat het ministerie *niet* steeds de wind in de zeilen heeft gehad, wat *niet* geheel aan de gevoerde politiek is te wijten.

De lezer moet dit maar oplossen.

4. Ook zinnen als de volgende bevatten dubbele ontkenning.

Willem noch Marie vergaten nooit (*ooit*) het oogenblik, waarop hun vader stervende ineengezonken was.

De Europeaan noch de Chinees heeft geen (*eenig*) profijt van deze maatregel.

Noch de scheidsrechter, noch de spelers wisten van de spelregels nihil (*iets*).

Evenmin (*even*) als bij vorige keren mocht men ook ditmaal niet verwachten door zijn rede veel wijzer te zullen worden.

De laatste zin is een verwarring van de volgende juiste zinnen:

Evenmin als bij vorige keren mocht men ditmaal verwachten, enz.

Evenals bij vorige keren mocht men ditmaal *niet* verwachten, enz.

5. *Niet het minst* is: niet in de laatste plaats, vooral ook *wel*, eveneens. Dit is dus een *bevestigende* uitdrukking.

Dat hij een persoon van groote betekenis is wordt alom toegegeven, *niet het minst* door zijn tegenstanders.

Niet in het minst is: volstrekt *niet*. Dit is dus een *ontkennende* uitdrukking.

Wij kunnen het waardeeren, maar het raakt ons *niet in het minst*.

Deze uitdrukkingen worden vaak verward. Ter vermijding van het gevaar verkieze men de eveneens gebruikelijke volgorde *in het minst niet*.

VIII. HET JUISTE WOORD

A. VERGELIJKING

Aanrichten, veroorzaken, *Inrichten*, in orde brengen,
teweegbrengen in *ongun-* tot stand brengen in *gun-*
tigen zin: schade, ver- *stigen* zin: tentoonstelling,
woesting woning

Aanrechten, opdissen: feest-
maal.

Belanghebbende, hij die voor- *Belangstellende*, hij die iets
of nadeel van iets kan omtrent een zaak wil
ondervinden. weten

Een grote menigte belanghebbenden had zich om de groeve geschaard. (Dit is misschien bij ongeluk juist).

Bloeden, bloed laten vloeien *Bloeien*, in bloei zijn
De gewonde is doodgebloed. Haar schoonheid is uitge-
bloeid.

Genegen zijn *Geneigd zijn*
Welwillend gezind zijn 1. Lust gevoelen, tot slaap,
De fortuin is mij genegen. schertsen, enz.

2. Bereid zijn 2. Overhellen door rede-
Gevraagd chauffeur tevens nering
genegen huiswerk te verrichten. Na rijp beraad ben ik genegen
hem deze keer te vergeven.

Herdenken (het verleden), *Vieren* (het heden), feeste-
de herinnering aan iets lijk doorbrengen: ver-
of iemand vieren: een jaardag, bruiloft
historisch feit, een afge-
storvene

Her-denken, weer denken aan een *vroegere* gebeurtenis, wordt thans veelal verkeerd gebruikt voor *vieren* (*Dd.*). Men *viert* een zilveren bruiloft en *herdenket* daarbij de sluiting van het huwelijk, 25 jaar geleden.

Kennen (kende, gekend)

Kunnen (kon, gekund)

1. Kennis of begrip hebben van: een taal, de geschiedenis

1. In staat zijn: zwemmen, een last dragen, enz.

2. Op de hoogte zijn van iemands aard door omgang of onderzoek: een persoon

2. Mogelijk zijn

Ik *ken* geen Latijn, maar ik *kan* het leren.

Ik heb hem niet persoonlijk *gekend*; dat had ook niet *gekund*: hij is voor mijn geboorte gestorven.

Latijn. De Latijnse taal heet *het Latijn*.

Op de Griekse les leer ik *Grieks*, op de Latijnse les *Latijn*.

Opletten (intransitief, to pay attention), de aandacht gaande houden, goed luisteren: in, bij of gedurende de les, een preek

Opmerken (transitief, to notice) iets of iemand welbewust zien, waarnemen

Onjuist is dus „Ik heb dat dikwijls *opgelet* (opgemerkt)”.

Oppassen (transitief), verzorgen: kinderen, zieken

Oppassen voor (intransitief), op zijn hoede zijn voor: gevaar, enz.

Onjuist is dus „*Past op* de trem, *past op* de zakkenrollers (let op of *past op voor* de zakkenrollers)”.

Regelmatig, volgens regel: *Geregeld*, volgens gewoonte
gezicht, schrift, werk-
woord, werken, leven

Hij gaat na den eten geregeld wandelen, leest geregeld de sportberichten, bezoekt geregeld de premières.

Regelmatig, gebruikt in de plaats van *geregeld*, is een germanisme.

Twijfelen (to doubt), onzeker zijn omtrent iets *Weifelen* (to hesitate) aarzelen iets te doen

Daar ik *twijfelde* of hij betrouwbaar was, *weifelde* ik hem het geld te geven.

Verantwoordelijkheid (responsibility), de plicht zich te rechtvaardigen: zware verantwoordelijkheid *Verantwoording* (account), de rechtvaardiging, rekenschap: bevredigende verantwoording

Wie de *verantwoordelijkheid* op zich heeft genomen is verplicht *verantwoording* af te leggen.

Vertonen, laten zien: een toneelstuk *Tonen*, laten zien: een voorwerp (plaatsbewijs, brief, portret)

De onjuiste term *op vertoon van* is door het gebruik geijkt.

Vermeien [zich] (vermeide, vermeid), zich vermaken *Vermijden* (vermeed, vermeiden), ontwijken

Waarvoor (daardoor), oorzaak (objectief) *Waarom* (daarom) reden (subjectief)

Doordat het regent zou ik, wandelende, nat worden en *omdat* ik dit niet wensch, steek ik mijn paraplu op.

Onjuist is dus:

De schrijver verklaart waarom Stalin en Hitler elkaar gevonden hebben.

B. KOPPELINGEN

Onjuist zijn de volgende, naar Engels of Duits voorbeeld gevormde koppelingen:

1. Een *Schubertlied*, de *Babeltoren*, de *Romeinenbrief*, de *Ruslandreis* voor een lied van Schubert, de toren van Babel, de brief aan de Romeinen, de reis naar Rusland, enz.

2. *Rietmeubelen*, *bontmantel*, *staalhelm*, *roodwijn* voor rieten meubelen, bonten mantel, stalen helm, rode wijn, enz.

3. *Stoofsla*, *slagroom*, *stampot*, voor gestoofde sla, geklopte room, gestampte pot.

Stoofsla, *inmaakvruchten*, *snijbloemen*, enz. zijn juist indien bedoeld worden sla bestemd om gestoofd te worden, vruchten bestemd om ingemaakt te worden, bloemen bestemd om afgesneden te worden.

4. *Zonbeschenen*, *luchtgedroogd*, *gasgevuld* voor door de zon beschenen, in de lucht gedroogd, met gas gevuld.

Al deze vormen zijn gebaseerd op het dogma „kort is beter dan lang”, dat in zijn algemeenheid onverdedigbaar is. Op grond van dat dogma gebruikt men ook de lelijke termen *als bekend*, *gelijk gezegd*, *naar gemeld*, *zoals opgemerkt*, enz.

5. *Doelbewust*. Mode-woord voor *krachtig*, onwankelbaar, enz. bv. een *doelbewust streven*. Ontleed dit: *de strever* is zich van zijn doel bewust; een overbodige mededeling — anders zou hij niet streven. Maar is nu *het streven* doelbewust?

6. *Noodgedwongen*. Telegramadres voor *door de noodzakelijkheid gedwongen*. Men ziet uit deze ontleding dat de koppeling slecht en het woord pleonastisch is.

7. *Daadwerkelijk*. Bv. *daadwerkelijke steun*; hiermede bedoelt men steun met daad — niet met raad. Daadsteun? *Werkelijk* is overbodig: steun die niet werkelijk is, is geen steun. Vermijd dit slechtgevormde, onlogische, lelijke woord (*Dd.*) Gewoonlijk is *krachtig*, *flink* of *sterk* voldoende.

C. VARIA

Als — dan. In de spreektaal wordt de *comperatief* meestal gevolgd door *als*, in de schrijftaal door *dan*. Hetzelfde geldt voor *ander* en *anders*. Maar *zo* en *even* moeten door *als* gevolgd worden.

Onjuist zijn dus de volgende zinnen:

Hij is nimmer *zo* gelukkig *dan* (als) wanneer zijn zoon succes heeft.

Er zijn tweemaal *zooveel* bezoekers geweest *dan* (als) verleden jaar.

Het komt er niet *zozeer* op aan wat men doet *dan* (als) wel hoe men het doet.

Hij heeft *evenmin* aanleiding om zijn handen te wrijven *dan* (als) om in de put te zitten.

Dan wel. Dit kan, om herhaling te voorkomen, gebruikt worden in de plaats van *of* ter inleiding van het tweede lid ener afhankelijke vraag, bv.:

Ik weet niet of ik om die argumenten zal lachen *dan* wel mij er boos over maken.

Het wordt echter, vooral in ambtelijke stijl, dikwijls geheel overbodig gebruikt (*Dd.*):

De toelating heeft plaats in Augustus dan wel in September.
De terugbetaling geschiedt rechtstreeks dan wel op order van den Directeur.

Deze vorm van deftigdoenerij valt tegenwoordig zozeer in de smaak, dat lieden zonder zin voor humor zelfs schrijven:

Brieven dan wel boodschappen te bezorgen hiernaast.

De puddingvorm moet ingesmeerd worden met boter dan wel olie.

Dank weten (wist, geweten), dank toekennen, weten, gevoelen, beseffen dat men erkentelijk moet zijn. Onjuist: dank *wijten*.

Diens moet alleen gebruikt worden als *zijn* onduidelijkheid zou veroorzaken.

Nodig in de volgende zinnen:

Hij heeft zijn buurman in *diens* woning vermoord.

Getuigen waren J. Mulder, W. Mulder en *diens* zoon.

Onnodig in de volgende zinnen:

De Commissaris der Koningin, *diens* (zijn) echtgenote en *dien* (zijn) zoon waren bij de plechtigheid tegenwoordig (*Dd.*).

Een buurvrouw van verdachte verklaarde dat *diens* (zijn) vrouw een tijd bij haar ingewoond heeft.

Doelloos, zonder *doel*, wordt vaak verkeerdelijk gebruikt voor nutteloos, zonder *nut*.

Juist:

Hij liep *doelloos* door de straten (hij had geen *doel*).

Onjuist:

Deze pogingen zijn doelloos (zij hebben *wel doel*, maar *geen nut*).

Verkeerd is dus ook het zeer gebruikelijke „dat heeft geen *doel* (nut)” voor „dat dient tot niets”.

Verg. „Es hat kein Zweck”.

Doelstelling. Gebrekkig gevormd van *zich ten doel stellen* (verg. *tentoonstelling*). Het woord is geheel overbodig (*Dd.*). Wij hebben genoeg aan *doel* en *oogmerk*.

De *doelstelling* (het doel) der vereeniging is, enz.

Op deze wijze bereikt men zijn *doelstelling* (zijn doel) niet.

Duur betekent *veel geld kostend*. Onjuist is dus *dure prijzen* (hoge prijzen).

Gewaagd, gevaarlijk, hachelijk

Juist:

Het is gewaagd bij stormweer uit te zeilen.

Onjuist:

Het is *niet gewaagd* (niet veilig) bij dit slechte weer uit te zeilen.

Koopvaarder, handelsschip of -schipper. Onjuist is de vorm *koopvaardijer*.

Laten (hulpwerkwoord) had oorspronkelijk alleen de accusatief met infinitief:

Laat *hem* komen als hij kan.

Laat *ons* thans tezamen bidden.

Naar analogie van *moge hij*, enz. is later ook de nominatief-constructie in gebruik gekomen, vooral in de spreektaal:

Laten *wij* onszelf blijven.

Laat *ie* maar blij zijn dat ik 't niet gemerkt heb!

Het Engels kent alleen de eerste constructie: let's go (niet: let *we* go).

Nederland(s) en *Holland(s)* zijn synoniem. Met het woord Holland bedoelt men nooit de combinatie Noord- en Zuid-Holland. „Is, *Neêrland* dit uw beeld?” vraagt Helmers in zijn gedicht *De Hollandsche Natie*. De *Nederlandse* maagd en een *Hollandse* jongen, de *Nederlandse* Leeuw en de *Hollandse* haring.

Mentaliteit, mode-barbarisme voor aard, karakter, geest, gemoedsgesteldheid, enz.

Moëizaam, ten tijde van Bilderijk overgenomen uit het Duits (mühsam). Het is thans weer zeer in de mode (*Dd.*) maar kan steeds vervangen worden door het goed Hollandse *moeilijk* of *met moeite*.

Zij ademde moeilijk. De oude vrouw stond moeilijk op (Couperus).

Om. Vermijd dit woord zoveel mogelijk. Schrijf dus niet:

Ik ben niet geneigd om het te geloven, hij is in staat om een eind aan zijn leven te maken, wij verzoeken u om ons opgave te doen, ik ben niet van plan om me dood te werken, enz.

maar wel:

Het is geschikt om te eten, ik lees om me te ontspannen, enz.

Uw taalgevoel zal u leiden. Bedenk ook steeds dat *om* een doel aanduidt, en schrijf dus niet:

Het schip voer in 1870 naar Indië om nooit terug te keren.

Hij vertrok vol hoop naar Amerika om daar een droeve dood te vinden.

Simplistisch, opgeblazen vorm van *simpel*, overbodig woord (*Dd.*) voor *eenwoudig*.

Soepel (soepelheid, versoepeling!), lelijk modewoord: *lenig*, *rekkelijk*, *plooibaar*, *toegeeflijk*, *inschikkelijk*, *vlot*, enz.

Terug staat tegenover *vooruit* en drukt een beweging uit: teruglopen, terugslaan, terugzien (de blik terug werpen). Het wordt verkeerdelijk veelal gebruikt in plaats van *geleden* of *voor*.

Enige jaren *terug* (enige jaren geleden of voor enige jaren) waren de toestanden anders.

Zeer dikwijls wordt deze fout verergerd door een pleonastische samenvoeging van het juiste en het onjuiste: *voor* enige jaren *terug*.

Terwijl, gedurende de tijd dat. Onjuist is dus:

Mejuffrouw Smit zal Schubert's *Der Tod und das Mädchen* zingen terwijl de heer Mulder een komische voordracht zal houden.

Trits, drietal. Onjuist is dus: een trits van vier.

Ongewenst, onbegeerlijk in het verleden of het heden; *onwenselijk*, onbegeerlijk in de toekomst.

Het is *onwenselijk* dat hij komt (zal komen), want zijn aanwezigheid zou *ongewenst* zijn.

Onverwoestbaar, wat zelfs met geweld niet vernietigd kan worden (vesting, verschansing). Het wordt tegenwoordig dikwijls verkeerd gebruikt voor *onverslijtbaar*: wat niet door slijtage kan vergaan (*schoenen*, *vulpennen*) en voor *onwankelbaar*: wat zelfs door sterke invloed niet aan het wankelen gebracht kan worden (standvastig). Onjuist is *onverwoestbare liefde*, *trouw*, *idealen*, enz.

Onwelgevallig. Het tegenovergestelde van *gevallig*, aangenaam, bekoorlijk, is *ongevallig*:

Het zou u stellig niet ongevallig zijn indien uw zoon deze betrekking kreeg.

Vallen. „Hier valt niet veel te beleven” is ongetwijfeld goed Nederlands. In zulke uitdrukkingen kan *vallen zijn* zeer goed vervangen. Maar het valt niet te ontkennen dat naar de hedendaagse mode het eenvoudige *is te* bijna geheel door *valt te* verdrongen wordt en dat het onbeheerste gebruik van *valt te*, dat soms in de zinnen opeengehoopt valt te vinden, als een uiting van modezucht te beschouwen valt, b.v.:

Welke die beslissingen zijn valt nog niet te zeggen; voorshands valt hier slechts melding te maken van een veronderstelling waarvan de gegrondheid niet valt na te gaan.

Vestjeszak, verkeerd voor vestzakje. Niet het vest maar de zak is klein.

Vliegenier. De uitgang — (*n*)ier wordt aan *substantieven* gehecht (herbergier, valkenier, kruidenier), niet aan *werkwoorden*. Vliegen — *vlieger*. Gevaar voor verwarring met *het speeltuig* bestaat evenmin als gevaar voor verwarring van *loper*, een lopende, met *valse sleutel*; anders zou men den man *lopenier* moeten noemen.

IX. UITDRUKKINGEN

1. JUISTE

Een riem onder het hart steken, bemoedigen; oorspronkelijk: *een hart onder den riem steken* kracht, moed in het lichaam brengen. Beide vormen zijn goed Hollands, maar verwerpelijk van wege hare lelijkheid.

Korte metten (gebeden) maken en *korte wetten* maken (kurzen Process machen) zijn beide juist voor *haastig te werk gaan*.

Het gaat om. Deze uitdrukking is juist, maar zij wordt veel te veel gebruikt. Een aantal synonieme termen zijn er geheel door verdrongen: *betreffen*, *raken*, op het spel staan, *gemoeid zijn*, enz. Zuiverder Nederlands is *het gaat aan*: *het gaat iemand aan zijn eer*, *aan zijn leven*. *Daar gaat het niet om* is een ware stoplap geworden. Kies andere termen zoals *dat is niet ter sprake*, *daar hebben we het niet over*, *dat valt buiten ons bestek*, *dat is de kwestie niet*, en, positief, *het is zaak*, *de hoofdzaak is*, enz. Velen zijn verslaafd aan deze uitdrukking en gebruiken haar geheel overbodig:

Nu gaat het er om kalm te blijven (nu is het zaak).

In het eerste bedrijf gaat het om de moeder (is de moeder de hoofdpersoon).

De vreemdeling die Nederland bereist merkt al spoedig dat het hier om een welvarend land gaat (dat dit een welvarend land is).

Het gaat er bij mij niet om (het is niet mijn bedoeling) om je onaangenaam te zijn; het gaat er alleen om dat je aan je plicht herinnerd wordt (ik wil je alleen aan je plicht herinneren).

Als hij is. Deze constructie, schoon niet on-Hollands, moet vermeden worden; meestal maakt zij de zin lelijk:

Zijn veelzijdigheid herinnert mij aan de mannen der Renaissance, oprichter als hij ook geweest is van de Vereniging voor instrumentale muziek.

Het is 's konings taak om die eenheid, niet ten volle te bereiken als zij is, te bevorderen.

2. ONJUISTE

Woord en geschrift. Dit is geen tegenstelling: ook in geschrifte wordt het woord gebruikt. Juist is *het gesproken en het geschreven woord.*

Dank zij, te danken hebben in ongunstige zin. Men bedankt alleen voor iets goeds. Onjuist is dus:

Dank zij (ten gevolge van) de aanhoudende regen waren de wegen onbegaanbaar.

Hij heeft zijn ongeluk geheel aan zichzelf te danken (te wijten).

Naar de pijpen dansen, gewillig volgen.

Pijpen is een werkwoord: *fluiten*, men danst naar *het* pijpen, *het* fluiten.

Behoort tot een van. „Hij behoort tot een van de grootsten” is een verwarring van de uitdrukkingen, „hij behoort tot de grootsten” en „hij is een van de grootsten”. Kies, maar vermeng ze niet.

Hij heeft in het geheel geen eigenwaarde. Hij heeft die wel maar mist het gevoel ervan. Juist is: hij heeft in 't geheel geen gevoel van eigenwaarde.

Handelen uit zelfbehoud. De drijfveer is niet het zelfbehoud, maar de zucht naar zelfbehoud; het laatste is het doel. Juist is: handelen uit zucht naar zelfbehoud.

Ik kan het me begrijpen. Naar analogie van: ik kan het

me voorstellen. Maar *zich voorstellen* is juist — *zich begrijpen* niet.

Overhandigen bij monde van. Juist is *aanbieden bij monde van.*

De drie eerste rijen. Onjuiste uitdrukking: slechts een kan de eerste zijn. Ook *de eerste drie rijen* is onjuist tenzij er een veelvoud van drie is, maar deze uitdrukkingen zijn kort en duidelijk; gebruik haar (bij voorkeur de tweede) bij gebrek aan een betere.

Tot en met. Onjuiste uitdrukking: tot is zonder; zie echter de hierboven staande opmerking.

3. VAAK VERWARDE

Terugkomen op een voorstel of onderwerp: opnieuw behandelen.

Terugkomen van een plan of voornemen: opgeven; van een besluit: intrekken. Men kan dus *op een besluit terug komen* zonder er *van* terug te komen. .

In ogenschouw nemen, bezichtigen (een gebouw, de hemel).

In aanmerking nemen, mederekenen bij het vormen van een plan of het vellen van een oordeel (de omstandigheden, het weer, de leeftijd, enz.)

Nota, notitie nemen van (eigenlijk: het opgemerkte, gehoorde of gelezene opschrijven, noteren) betekenen beide *aandacht schenken aan*, het eerste grondig, het tweede vluchtig. *Notitie nemen* wordt meestal in ontkennende vorm gebruikt, met de bijgedachte van *schijnbaar*:

Wij hebben van uwe mededelingen (goede) nota genomen.

Neem maar geen notitie van zijn plagerijen (doe alsof je ze niet merkt), dan houdt hij er vanzelf mee op.

Onderschatten is te laag schatten; *overschatten* te hoog schatten. Deze werkwoorden worden dikwijls verward, bv.:

De wetenschappelijke betekenis van deze reis kan men moeilijk onderschatten.

Den schrijver heeft de vermaning door het hoofd gespeeld:

De wetenschappelijke betekenis *moet men niet* onderschatten.

Deze fout is te vermijden door (in gedachte) *over* te vervangen door *te hoog* en *onder* door *te laag*.

4. ONBESCHAAFDE

Hoe bestaat het? Dat bestaat niet voor: hoe is het mogelijk? Dat is niet mogelijk.

Dit is een platte uitdrukking. *Bestaan* is *zijn*, niet *kunnen*.

Hij wist zich geen raad. Naar analogie van: hij gevoelde *zich* dodelijk ongerust. Maar *zich gevoelen* is juist — *zich weten* niet.

Dat lust ik niet. Deze platte term behoort ook onder 2 want *lusten* is een onpersoonlijk werkwoord met de datief: *dat lust* (behaagt) *mij niet*. Is deze term te plechtig, dan zegge men *ik hou daar niet van*, *ik heb er geen trek in*, *ik vind het niet lekker*, *het smaakt me niet*, enz.

5. ZINLEDIGE

Wij meenen te weten dat, *wij meenen dat* (*Dd.*). Weten is de overtuiging hebben dat iets zoo is; men kan niet menen,

veronderstellen, alleen maar denken, dat men een zekere overtuiging heeft. Consequent zou deze term, na opheffing van de twijfel, moeten luiden: *wij weten te weten*. Als dit onzin is, dan is *wij menen te weten* het ook.

Het wil mij voorkomen, hiermede wil niet gezegd zijn dat (Dd). Eenvoudige ontleding legt de dwaasheid van deze frazes bloot. Wie of wat wil wat?

Het komt voor mekaar, het komt in orde; *mekaar* veronderstelt een meervoudig onderwerp; de gedachte is onzuiver. Dit gezegde behoort ook onder 4.

Niemand minder dan. Een grammaticaal onjuiste afgezaagde eretitel voor beroemde personen.

Maar dan ook. Dit is een volslagen zinloze uitdrukking bedoeld als versterking van niets, niemand, nooit en nergens.

Maar ja. Zeer gebruikelijke term. *Ja* wordt ingelast door den spreker, die niet weet wat hij zeggen zal, om tijd tot bedenken te krijgen. Logisch volgt na *maar: neen*.

U bij voorbaat dankend, gebruikelijke term in brieven na een verzoek, ter uitsparing der moeite van een bedankbriefje. Deze fraze mist gezonde zin: men kan mij niet dankbaar zijn voor wat ik niet gedaan heb. Schrijf: „Ik zal u zeer dankbaar zijn als gij mij deze dienst wilt bewijzen,” of iets dergelijks, en zend eventueel het bedankbriefje.

X. WOORDSCHIKKING

1. Plaats in den regel het hulpwerkwoord voor het werkwoord. Schrijf dus niet: *Het is nodig dat dit toegestaan wordt*, maar: Het is nodig dat dit wordt toegestaan.

In geval van twijfel moet uw gevoel voor maat en klank beslissen, bv.:

Ik wil je nog eens verklaren dat ik het gehoord heb (niet: heb gehoord).

2. Onjuist is *zitten blijven*, *zwemmen leren*, enz. voor blijven zitten, leren zwemmen, enz.

Het eerste heeft geleid tot het lelijke woord *zittenblijvers*, voor niet-geslaagden.

3. Minder goed is *daartegenover staat*, *daarbij komt*, enz. voor daar staat tegenover, daar komt bij.

4. De verkeerde woordschikking na *en* en *helaas* (Hd. leider) zijn waarschijnlijk van Duitse oorsprong.

En. „Heden bereikte ons Uw geëerd schrijven en zullen wij (*en wij zullen*) U morgen het verlangde bedrag overmaken.” Ik heb deze fout lang geleden naar mijne toen reeds hoogbejaarde tante Betje genoemd, omdat die wonderlijke wending al hare brieven sierde. „Het weder houdt zich goed en genieten wij veel van onzen beelderigen tuin ook zuster Keetje zit er vaak met haar breiwerk en knapt zij zienderoogen op.” Maar het is bekend dat nog thans verscheidene jonge tantes, tal van journalisten en zelfs uiterst voortvarende handelslieden haar voorbeeld eerbiedig volgen; het is kennelijk een germanisme.

Het was een zeer geslaagde avond en brengen wij hierbij dank aan allen die hiertoe hebben meegewerkt. De sterksten waren in

de finale geplaatst en beloofde de strijd belangwekkend te worden. Zijn stem kan nog meer egaliteit verdragen en dienen sommige vocalen nog meer verzorgd te worden. Deze kaart is voor twee personen en worden u daarop ten hoogste twee plaatsen verstrekt. Hij is getrouwd met onze keukenmeid en kookt nu mijn vrouw zelf.

Helaas. „*Helaas is hij* (helaas, hij is, of: hij is, helaas) gestorven voordat zijn werk voltooid was.” *Helaas* is geen bijwoord zoals *leider*, maar een uitroep, *een tussenwerpsel*, los van de rest en kan dus de woordschikking niet wijzigen.

Hetzelfde geldt voor *goddank*. Schrijf dus niet: *Goddank is het nog goed afgelopen*, maar: Het is, goddank, nog goed afgelopen, of: Goddank, het is nog goed afgelopen.

5. *Zowel — als*. Plaats na *als* het bekende, eerstgenoemde:

„Hebben jullie in Holland alleen mannenkiesrecht?”

„Neen. Wij hebben zoowel vrouwen- als mannenkiesrecht”.

XI. ZINSVERBAND

1. De zinsdelen moeten in logisch verband met elkaar staan. Ziehier een zin over het maken van een pudding:

Na enige ogenblikken op een koele plek gestaan te hebben, is de pudding smakelijk.

Deze zin is juist: zowel het onderwerp van de bijzin als dat van de hoofdzin is *de pudding*.

Na enige ogenblikken op een koele plek gestaan te hebben, hebt gij een smakelijke pudding.

Deze zin is onjuist: het onderwerp van de bijzin is *de pudding* en dat van de hoofdzin is *gij*. Die schrijver zegt dus dat *gij* een smakelijke pudding hebt als *gij* enige uren op een koele plek gestaan hebt.

Onjuist

Na wat liedjes gezongen te hebben bracht de autobus de kinderen weer naar huis.

Na afscheid genomen te hebben van de autoriteiten vertrok de koninklijke trein om 9.10.

Onbekend met de bijzondere plaatselijke toestanden bevatte zijn rede louter algemeenheden.

Door naar de resultaten te zien, behoeft dit geen nadere uitlegging.

Kunstenaar in de eerste plaatsmeubelmaker in de tweede, vertoont deze fraaie zetel al de fouten van een ongemakkelijke stoel.

Juist

Nadat de kinderen wat liedjes gezongen hadden bracht de autobus hen weer naar huis.

Nadat de hoge gasten afscheid hadden genomen van de autoriteiten vertrok de koninklijke trein om 9.10.

Doordat hij onbekend was met de bijzondere plaatselijke toestanden bevatte zijn rede louter algemeenheden.

Voor hem die naar de resultaten ziet behoeft dit geen nadere uitlegging.

Deze fraaie zetel, die al de fouten van een ongemakkelijke stoel vertoont, bewijst dat hij in de eerste plaats kunstenaar — in de tweede plaats meubelmaker is.

Onjuist

Als men deze zin nauwkeurig leest zegt de schrijver juist het tegendeel van wat hij bedoeld heeft.

Juist

Als men deze zin nauwkeurig leest bemerkt men dat de schrijver juist het tegendeel zegt van wat hij bedoeld heeft.

2. De afstand tussen bijeen behorende woorden mag niet groot zijn. Onduidelijk, ten minste moeilijk te begrijpen zijn zinnen als de volgende:

Thans *ziet* dit land, na met zijn bondgenoot zijn plannen met groote ophef te hebben aangekondigd om op den vijand en niet minder op de neutralen met het succes waarop het hoopt indruk te maken, na het odium van een onbetwistbare rechtsbreuk op zich geladen te hebben, *zich voor een voldongen feit geplaatst*.

Door eenvoudige verplaatsing brengt met het gescheidene bijeen:

Dit land ziet zich thans voor een voldongen feit geplaatst, na enz. *Op* de rechten der neutralen die volgens den spreker toch reeds zoo dikwijls geschonden worden doordat de oorlogvoerende zich tegenwoordig uitsluitend schijnen te laten leiden zonder zich om het internationale recht, dat in den vorigen oorlog tenminste nog eenigermate geëerbiedigd werd, te bekommeren, *maakt* dit besluit ongetwijfeld *inbreuk*.

Breng het gescheidene aldus bijeen:

Dit besluit *maakt* ongetwijfeld *inbreuk* op de rechten, enz.

3. Een woord kan niet tegelijk hoofdwerkwoord en hulpwerkwoord zijn. In „De strooien paaspop wordt tot as” is *worden* hoofdwerkwoord; in „De pop wordt verbrand” hulpwerkwoord. Onjuist is dus „De strooien paaspop wordt verbrand en tot as.”

Zo ook:

Hij heeft een goede naam en die met eer verdiend.
Wij zijn gevluht en broodeloos.

XII. SPREEK- EN SCHRIJFTAAL

Ons volk heeft twee talen die men, niet geheel juist maar duidelijk genoeg, de schrijftaal en de spreektaal noemt.

Het verschil is aanmerkelijk; veel groter dan in enige mij bekende vreemde taal; de Fransen en de Engelsen bv. spreken in den omgang ongeveer zoals zij schrijven; de Hollanders geenszins. Wij moeten dat verschil erkennen; het bemoeilijkt het schrijven zeer, doordat de steller weinig steun heeft aan de spreektaal. Ik bedoel hier de spreektaal der beschaafden, der ontwikkelden, niet plat Hollands. Er zijn tal van woorden die geregeld in geschrifte gebruikt worden en nooit in de spreektaal. Het kenmerkende voorbeeld is *echter*, dat ook in het eenvoudigste opstel kan voorkomen, maar nooit gezegd wordt.

Uitsluitend spreektaal	Schrijftaal
Erg	zeer
Heus niet	waarlijk niet
Allemaal	alle
Helemaal	geheel
Een hele boel	veel
Net zoo	even
Geen een	geen enkele
Dat is nergens goed voor.	Dat dient tot niets
Daar zullen wij niet veel aan hebben.	Dat zal ons weinig baten.
Dat doet er niet toe; wat zou dat nou?	Dat hindert niet; is onverschillig.

Uitsluitend schrijftaal	Spreektaal
Echter	maar
Reeds	al
Doch	maar
Slechts	alleen maar
Schoon	hoewel
Tevens	ook

Uitsluitend schrijftaal	Spreektaal
Schier	bijna
Derhalve	daarom, dus
Heden, thans	nu, tegenwoordig
Wellicht	misschien
Geenszins	volstrekt niet
Inzonderheid	vooral
Schenken	geven
Bekomen	krijgen
Voltooien	af maken
Krank	ziek
Onderricht	les, onderwijs.

Vershil van vorm vindt men in *gaarne* (graag), *mede* (mee), *weder* (weer), *lukken* (gelukken) *makkelijk* (gemakkelijk), enz.

Het is nu zaak dit verschil te erkennen en in het oog te houden bij het schrijven. Bij het spreken vermijdt de Hollander van zelf de woorden van de lijst „uitsluitend schrijftaal”. Hij bemerkt dat hij anders gemaakt en, zoals het duidelijk heet „boekrig” zou spreken, omdat hij die termen niet geleerd heeft van zijn moeder maar van zijn meester. Maar bij het schrijven wordt het onderscheid niet steeds geërbiedigd. Er bestaat thans een neiging in geschrifte de termen van de lijst „uitsluitend spreektaal” te gebruiken, zelfs in de gewichtigste betogen. Dit maakt de stijl kinderachtig, onbeholpen of gekunsteld eenvoudig. En aangezien men in zulke betogen de woorden van de lijst „uitsluitend schrijftaal” niet kan missen, vermengt men inconsequent de twee stijlvormen; het gevolg is dat de stijl belachelijk wordt, bv.:

De voorsteller schijnt er geen erg in gehad te hebben, dat de kern van dit artikel eveneens voorkomt in de aanhef van het in uitnemende bewoordingen vervatte artikel 6, zodat het net zo goed helemaal geschrap kan worden.

Draag geen pantoffels bij een rok.

XIII. DUI TS

„De invloed van het Duitsch op het Nederlandsch dagteekent eerst van de helft der vorige eeuw, het begin van het bloeitijdperk der Duitsche letteren. Eerst van toen af werden Duitsche boeken in Nederland gelezen en in het Nederlandsch vertaald, en was de voornaamste factor voor het overnemen van aan het Duitsch ontleende woorden aanwezig. Deze invloed heeft deels voordeelig, deels nadeelig gewerkt: *voordeelig* in zoo verre als wij daardoor een groot getal nieuwe woorden hebben gekregen welke wij noode zouden missen, zooals aanstalten, bijval, bijdrage, ets, fluks, gemaal, gehalte, gansch, gevaar, halt, hopman, glans, kreits, ruitser, sage, spiets, stumper, troetelen, uitbundig, vernuft, voorwoord, voorliefde, voorarbeid Doch hij heeft *nadeelig* gewerkt, doordat het gedachteloos en onoordeelkundig invoeren van vreemde woorden het bestaan van eigene, die even goed hetzelfde begrip weergeven, in gevaar brengt, en doordat het taalgevoel, het gevoel voor fijne onderscheidingen, vermindert, het logisch bewustzijn verstompt, wanneer woorden van denzelfden vorm als Nederlandsche, doch in een andere opvatting gebruikt, zich een weg banen. Ik zal hierover niet uitweiden; dit onderwerp behoort thuis in een boek, dat tot leidraad en richtsnoer zou moeten dienen bij het schrijven, en tot titel zou moeten hebben „Juist en onjuist taalgebruik”. Het is hoogst noodig.” (Prof. J. Verdam, 1890).

De grote overeenkomst tussen Duits en Nederlands maakt het ons inderdaad soms zeer moeilijk juist te onderscheiden; men zij dus voorzichtig en toetse ieder twijfelachtig woord of gezegde nauwkeurig.

Een treffend voorbeeld is *slagroom*. Het ziet er zuiver Hollands uit, zooals *slagboom*. Maar zoowel de koppeling als het gebruik van *slag* is zuiver Duits. Wij zeggen niet *smeltboter* (Schmelzbutter) maar gesmolten boter, niet *braadaardappelen* (Bratkartoffeln) maar gebakken aardappelen, niet *klutseieren* maar geklutste eieren; en wat *slag* betreft, wij *slaan* de eieren of de room niet, maar klutsen of kloppen die. Het woord is ingevoerd door de koks, die wij wel mogen beschouwen als weldoeners der mensheid, maar niet als betrouwbare gidsen op taalgebied. Wie durft aardbeien met geklopte room te bestellen?

Een voorbeeld van het tegendeel is *nederlage* (magazijn, dépôt). Die ziet er zeer verdacht uit maar is, ook naar den vorm (verg. bijlage, oplaag), goed Nederlands.

Onderscheid twee groepen:

A. Nederlandse woorden in Duitse zin gebruikt, bv. *verhouding* in de zin van *toestand, omstandigheden*. Het woord is goed, maar verkeerd gebruikt.

Deze zijn de gevaarlijkste omdat ze moeilijk te herkennen zijn zonder grondige kennis van het Duitse gebruik. Ik heb er daarom enige met voorbeelden verduidelijkt.

B. Duitse woorden in Nederlandse vorm, bv. *inengen* voor *vernaauwen*.

Deze zijn minder gevaarlijk omdat ze gemakkelijk te herkennen zijn — tenminste in het begin; op den duur, als oog en oor er aan gewend raken, leveren zij wel degelijk groot gevaar.

A. NEDERLANDSE WOORDEN IN DUITSE ZIN

Aanrichten, bereiden (gunstig of ongunstig)

Voor de gasten was een kostelijke maaltijd aangericht (toebereid of aangerecht).

Thans is een tentoonstelling van zijn werken aangericht (ingericht).

Aanrichten, bereiden (alleen ongunstig)

De vijand heeft een afschuwelijk bloedbad aangericht.

De storm heeft onberekenbare schade aangericht.

Aanstoßen, met glazen klinken

Aanstoten, iemand stotend aanraken om hem wakker te maken of zijn aandacht te trekken

Laat ons op de goede vriendstoten (klinken).

Hij stiet mij aan en ik bemerkte met schrik dat ik ingedommeld was.

Begabung, begaafdheid, gaven, talent

Begaving, stuipen (dialekt)

Hij is een man van groote begaving (begaafdheid).

Het kind is bezweken aan de begaving.

Bemerken, een opmerking, aanmerking maken

Bemerken, bespeuren, gewaar worden

De spreker bemerkt (maakt de opmerking) dat de kunst internationaal is.

Ik bemerkte dat hij trachtte mij te misleiden.

Betrachten, beschouwen

Betrachten, in acht nemen, doen

Deze zaak is ook van een andere kant te betrachten (beschouwen).

De deugd, zijn plicht, waarheidsliefde betrachten.

Doornemen, behandelen

Doornemen, hardhandig aanpakken (verouderd)

We zullen dat moeilijke stuk nog eens doornemen (behandelen).

Zij naamen de geenen die in hunn' handen vielen rauwelijk deur (Hooft).

Gemeinsam, gemeen, gemeenschappelijk, onderling, samen

Gemeenzaam, vertrouwelijk, ongedwongen, zonder plichtplegingen

Deze landen bieden gemeenzaam (gemeenschappelijk) de vrede aan.

De leraars van onze school gaan zeer gemeenzaam met de leerlingen om.

Aan al die beschouwingen is de gedachte gemeenzaam (gemeen) dat slechts eendracht redding kan brengen.

Al deze ernstige beschouwingen en diepe gedachten werden in gemeenzame taal uitgesproken.

Niederlassen, (zich) vestigen

Bloeiende bedrijven hebben zich in het stadje nedergelaten (gevestigd).

Entnehmen, overnemen

Deze gedachten zijn aan de Koran ontnomen (ontleend).

Aufgabe, taak in ruime zin, plicht

Is het niet onze opgaaf (plicht) in alle mensen broeders te zien?

Scheinbar, (ook) blijkbaar, wat is

Hij is hier schijnbaar (blijkbaar) meer geweest — hij weet de weg precies.

Straße, gebaande weg door een streek

Men heeft het plan opgesteld voor een diagonale straat (straatweg) door het gehele rijk.

Ausgerechnet, juist, net

Nu moest het uitgerekend (juist) op onze enige vrije dag regenen.

Verplegen, zieken of gezonden verzorgen, lichamenlijk

Nederlaten, laten zakken

De kist wordt in het graf neergelaten.

Ontnemen, afnemen, ontroven

De bandieten hebben hem al zijn geld ontnomen.

Opgaaf, taak om te raden, op te lossen, enz.

Ik heb al de opgaven van mijn rekenboekje opgelost.

Schijnbaar, in schijn, wat niet is

Hij was schijnbaar kalm, maar ik wist dat hij inwendig kookte van toorn.

Straat, geplaveide weg in stad of dorp

De meeste straten in de steden van Amerika zijn recht.

Uitgerekend, door berekening gevonden

Heb je al eens uitgerekend hoeveel je dat reisje zal kosten?

Verplegen, zieken lichamenlijk verzorgen

Hoe wordt een groot leger verpleegd (verzorgd)?

Verhältnis, toestand, omstandigheden

De verhoudingen in Nederland zijn (de toestand is) in de laatste jaren geheel veranderd.

Aangelegd zijn, aanleg hebben
Aanpassen, schikken, voegen, regelen.

Afdekken (tafel), afnemen

Afstoten, snel verkopen

Band, deel

Beledigen (lichaam), kwetsen

Betreffende, bedoelde

Billijk, goedkoop, matig, redelijk, schappelijk

Brengen, voordragen, zingen, ver-tonen

Doorkruisen (plan), verstoren

Doorsnee, gemiddeld

Doorvoeren (wet), uitvoeren

Geschikt, handig

Heilgymnastiek, geneesgymnastiek

Indringend, diepgaand

Ingaand, ingrijpend, grondig

Hoe worden de lijdens in dit sanatorium verpleegd? (Een verpleegde is altijd een patiënt).

Verhouding, afmeting

De verhoudingen van dit gebouw zijn in ieder opzicht juist.

Inhalen (raad), inwinnen

Kop (krant), hoofd, opschrift

Meerdere, verscheidene

Opvorderen, bevelen

Raam, lijst, kader

Rein, louter, uitsluitend

Schrijven, brief

Uitbollen (gezag), ondermijnen

Uitstellen, uitstallen

Uitvallen, vervallen, onbruikbaar worden

Uitvlucht, uitstapje

Verkapt, bedekt, vermomd, verholen

Voorgaan (troepen), uitrukken

Voorwerpen, verwijten

Vorderen, opvorderen

Vorst (met naam), Prins

Werken, fabriek

B. DUITSE WOORDEN IN NEDERLANDSE VORM

Aanvechtbaar, betwistbaar

Afgezwakt, verzwakt

Afglans, afschijnsel

Afsteepjes, uitstapjes

Beachtenswaardig, behartigingswaardig

Beduidend, belangrijk

Briefpapier, postpapier

Begeestering, geestdrift, bezieling

Belierend, leerzaam

Belevissen, ondervinding, ervaring, lotgevallen

Bemeesteren, vermeesteren

Benutten, gebruiken

Draagwijdte, kracht, betekenis

Dreiging, bedreiging

<i>Durend</i> , duurzaam	<i>Ontwaarding</i> , ongeldigverklaring (-wording)
<i>Eigendommelijke</i> , eigenaardig	<i>Onomwonden</i> , onbewimpeld
<i>Geëigend</i> , geschikt	<i>Onverbindelijk</i> , niet verbindend
<i>Grootmacht</i> , groote mogendheid	<i>Opademen</i> , her-, verademen
<i>Lamleggen</i> , stremmen, tot stil- stand brengen, belemmeren	<i>Opbaren</i> , op een baar leggen
<i>Handomdraaien</i> , ommezien	<i>Overbieden</i> , meer bieden
<i>Heenwijzen</i> , wijzen (aan-, ver-)	<i>Overwijzen</i> , overmaken
<i>Inengen</i> , vernauwen	<i>Schijnwerper</i> , zoeklicht
<i>Indraging</i> , inschrijving	<i>Spitsuren</i> , drukke uren
<i>Indringend</i> , diepgaand, grondig	<i>Springstof</i> , ontplofbare stof
<i>Interesse</i> , belangstelling	<i>Slagaanval</i> , beroerte
<i>Insperreren</i> , gevangen zetten	<i>Tendens</i> , strekking
<i>Instijgen</i> , instappen	<i>Terugwijzen</i> , van de hand wijzen
<i>Keelkop</i> , strottenhoofd	<i>Toespitsen</i> , verscherpen
<i>Koptelefoon</i> , hoofdtelefoon	<i>Uitbouw</i> , uitbreiding
<i>Krachtwagen</i> , auto	<i>Uitnuttèn</i> , zich ten nutte maken
<i>Landlopend</i> , gangbaar	<i>Uitproberen</i> , op de proef stellen
<i>Lastauto</i> , vrachtauto	<i>Uitstijgen</i> , uitstappen
<i>Meemaken</i> , beleven, bijwonen	<i>Uitzichtsloos</i> , hopeloos
<i>Middels</i> door middel van	<i>Veiligstelling</i> , beveiliging
<i>Milderen</i> , verzachten	<i>Verbrenge</i> n, doorbrengen
<i>Nabuurland</i> , naburig land	<i>Vernalatigen</i> , verwaarlozen
<i>Nieuwlijks</i> , onlangs	<i>Voorbedacht</i> , opzet
<i>Nervensysteem</i> , zenuwstelsel	<i>Voorliggend</i> , onderhavig
<i>Naslagwerk</i> , encyclopedie, woordenboek	<i>Voorliggen</i> , in behandeling zijn
<i>Omstreden</i> , betwist	<i>Voorradig</i> , voorhanden
<i>Onbedingd</i> , onvoorwaardelijk	<i>Waardiging</i> , waardering

Enige veel voorkomende foutieve vormen en uitdrukkingen.

Eerst recht: als hij vriendelijk spreekt, moet je hem eerst recht niet geloven.

Eerstens, tweedens, derdens, enz.

Formaat: een kunstenaar van formaat

Geven: het geeft; af te geven

Juist, vooral: Juist als hij vriendelijk spreekt, moet je hem niet geloven

Ten eerste, ten tweede, ten derde, enz.

Een groot kunstenaar

Er zijn (bestaan); te koop

<i>Handelen</i> : het handelt zich in dit artikel om	In dit artikel wordt — behandeld
<i>Hoog</i> : hij leve hoog; het is de hoogste tijd	Hij leve lang; het is hoog tijd
<i>Huis</i> : een uitverkocht huis; het hoedenhuis; van huis uit	Een volle zaal; de hoedenwinkel; van nature (oorspronkelijk)
<i>Ingesteld</i> : ik ben er niet op ingesteld	Het is niet overeenkomstig mijn aard (ik ben er niet in de stemming voor).
<i>-ker</i> : chemiker, epileptiker, politiker, techniker, enz.	<i>-cus</i> : chemicus, epilepticus, politicus, technicus
<i>Levensnoodwendige</i> artikelen	Eerste levensbehoeften
<i>Liggen</i> : die rol ligt hem niet	Die rol is niet geschikt voor hem (hij is niet geschikt voor die rol)
<i>-maal</i> : niet eenmaal; op eenmaal	Niet eens (zelfs niet); op (in) eens
<i>-matig</i> : cijfermatige mededelingen; dwangmatige arbeid; handmatig werk; voorschriftmatige behandeling	Becijferde mededelingen; gedwongen arbeid; handwerk; behandeling op (volgens) voorschrift
<i>Reële</i> : een reële firma; behandeling	Een betrouwbare firma; een fatsoenlijke (redelijke, schappelijke) behandeling
<i>-se</i> : Schubertse liederen, Kruppse messen, Weilse ziekte	Lieder van Schubert, messen van Krupp, ziekte van Weil
<i>st</i> : minzaamst; spoedigst	Zeer minzaam; ten spoedigste
<i>stemmen</i> : dat stemt	Dat klopt (komt uit)
<i>Studeren</i> : hij studeert rechten	Hij studeert in de rechten (studeren is intransitief; bestuderen is transitief)
<i>Soort</i> :	Soort van
<i>Terug</i> : terugblijven; in oude fouten terugvallen; teruglopen	Achterblijven; in oude fouten vervallen; dalen (achteruitgaan, verminderen)
<i>Vervoeging</i> : ter vervoeging stellen	Ter beschikking stellen
<i>Verdwijnen</i> : een verdwijnend kleine minderheid	Een kleine, afnemende minderheid
<i>Waak op</i>	Ontwaak
<i>Zich</i> : op zich	Op zichzelf
<i>Zonder meer</i> (ohne weiteres)	Zonder verklaring, complimenten, protest (louder)

Het Hollandse equivalent van *um-* (verandering) is *ver-* (*her-*).

umändern	— veranderen	umrechnen	— herleiden
umbauen	— verbouwen	umschaffen	— herschepen
umbenennung	— naamsverandering	umtaufen	— verdopen
umdeuten	— anders uitleggen	umschalten	— overschakelen
umformen	— vervormen (<i>her-</i>)	umfleiden	— verkleiden
umwandeln	— veranderen	umwertung	— waardeverandering

Ten onrechte onderscheiden sommigen *omkleiden* (een ander, gewoon pak aantrekken) en *verkleiden* (een carnevalspak aantrekken); beiden worden uitgedrukt door *verkleiden*.

Omzetten (bv. woorden in daden) is door het gebruik geijkt.

Het Hollandse equivalent van *-name* is *-neming*: onderneming, afneming, toeneming, opneming, inneming, inachtneming, inhechtenisneming. Veelal vindt men de verwerpelijke vormen ontslagname, kennisname, waarnaam, wegname, stellingname, voelingname.

Ten onrechte onderscheiden sommigen *deelname* (het nemen van een aandeel) en *deelneming* (het medegevoelen); beiden worden uitgedrukt door *deelneming*.

Fotografische opname is door het gebruik geijkt.

„*Neemt u plaats*” is een gebruikelijke fout voor „*Neem plaats*”, wat niet zeer vriendelijk klinkt. Ter verzachting geve men deze uitnodiging de vorm van een vraag: „*Wilt u plaats nemen?*”

Leest u deze aankondiging eens aandachtig en *zendt u* ons de bijgaande kaart ongefrankeerd terug. (Wij verzoeken u aandachtig te lezen, wij nemen de vrijheid (veroorloven ons) u te verzoeken, enz.)

„Geef ons heden ons dagelijks brood.”

Ook *de hoofdletter in Uw (U)*, bedoeld als beleefdheidsvorm, is misschien een navolging van het Duits, waar Ihr (Sie) — uw (gij) — met kleine letter geschreven tot verwarring met ihr (sie) — hun (zij) — zou kunnen leiden. In het Hollands bestaat die mogelijkheid niet; de hoofdletter is dus overbodig. Wie in de kleine letter een *onbeleefdheid* ziet, zal ook de verwanten niet onheus mogen bejegenen met zij, hem, haar en zich, en schrijfve bv.:

Wij berichten U dat Uw dochter Haar mantel en Uw echtgenoot Zijn jas vergeten hebben, toen Zij Zich in grote haast naar Hunne woning begaven.

Al zulke zinloze vormen zijn onnodig, indien men de ware beleefdheid weet te tonen door woordenkeus en zinswending; zij stichten kwaad door den schrijver in de waan te brengen dat ook zijn grofste brief beleefd is, mits deze maar overstrooid is met een voldoende aantal U's en Uw's.

Enkele afgekeurde woorden komen in het Oud-Nederlands voor, zoals aanrichten (inrichten), een schrijven (een brief), insperren of insparren (gevangen zetten); zo ook de hoofdletter in U en Uw. Men verdedigt ze soms op die grond. Ten onrechte, meen ik. In de heden-daagse taal behoren zij niet thuis. De gebruikers hebben ze waarschijnlijk niet opgedolven uit het Oud-Nederlands, maar binnengesmokkeld uit het Nieuw-Duits.

XIV. ENGELS

I. ENIGE GEBRUIKELIJKE ANGLICISMEN

<i>Afwezig</i> (absent), ver- strooid, peinzend	overbodig
<i>Alarmeren</i> (to alarm), ver- ontrusten, onrust baren.	<i>Politie-officier</i> (police offi- cer), ambtenaar van po- litie
<i>Als regel</i> (as a rule), in den regel	<i>Realiseren</i> (to realize), be- seffen, inzien, begrijpen
<i>Bedoelen</i> (to mean), beteke- nen	<i>Recht zetten</i> (to put right), herstellen, verbeteren
<i>Boeken</i> (to book a seat), een plaats bespreken	<i>Stap nemen</i> , [een] (to take a step), een stap doen
<i>Donderstorm</i> (thunderstorm), onweer	<i>Stomer</i> (steamer),stoomschip
<i>Ernstig nemen</i> (to take se- riously), ernstig opnemen	<i>Suggestie</i> (suggestion), voor- stel, raad, wenk
<i>Gedood worden</i> [bij een on- geluk] (to be killed), om- komen	<i>Testen</i> (to test), toetsen
<i>Handel</i> (handle), kruk	<i>Toekomst</i> , [in de] (in future), voortaan, in het vervolg, van nu af aan
<i>Leven</i> in een land, huis (to live), wonen; in een ho- tel: logeren	<i>Uitputtend</i> (exhaustive), uit- voerig, volledig
<i>Meer of minder</i> (more or less), min of meer	<i>Uitvinden</i> (to find out), vin- den, ontdekken, te weten komen, opsporen, uit- vorsen
<i>Nationale hymne</i> (national hymn), volkslied	<i>Vroeger of later</i> (sooner or later), vroeg of laat
<i>Neemt</i> (takes), dat kost je een uur, daar doe je een uur over	<i>Wasfiguur</i> (wax figure), wassen beeld
<i>Overvloedig</i> (superfluous),	<i>Werken</i> (works), fabriek

I. *Prominent* wordt in de laatste jaren in navolging van het Engels verkeerdelijk gebruikt voor *eminent*.

Prominens (Lat.) is vooruitstekend, (b.v. rots).

Eminens is uitstekend, uitmuntend.

II. Men lette ook op de verkeerde term *een aardig uitzierend meisje*; *to look* is zoowel *kijken* als *er uit zien*; a *nice looking girl* is dus letterlijk *een er aardig uitzierend meisje*, beter gezegd: een meisje dat er aardig uitziet.

2. NAUWELIJKS

Bijna niet is in het Engels *hardly*; *nearly not* komt niet voor. Zo vertaalt men *bijna nooit* (d.i. *bijna niet* ooit) door *hardly* ever, *bijna niemand* door *hardly anybody*, *bijna nergens* door *hardly anywhere* — ook in de omgangstaal. Nu heeft de pers hier kortelings de letterlijke vertaling der Engelse uitdrukkingen in de mode gebracht. Waarom? In de omgangstaal is deze gekunstelde wending gelukkig niet doorgedrongen; nauwelijks iemand zegt: nauwelijks iemand, nauwelijks iets, nauwelijks ooit — nauwelijks ergens in Holland.

Hardly beantwoordt ook aan ons „eigenlijk niet heel”, bv. „That is hardly fair”. Wat dunkt u van de stroeve, letterlijke vertaling „Dat is nauwelijks redelijk”?

Hier volgen nog enige aanhalingen uit de pers.

Engels

Dit onderwerp is *nauwelijks* minder belangrijk.

De bedoeling zal *nauwelijks* geweest zijn terug te keeren.

Zijn meening is *nauwelijks* van waarde.

In het Noorden is *nauwelijks* veel te regelen.

Het is *nauwelijks* toevallig

Hollands

Dit onderwerp is *bijna even* belangrijk.

De bedoeling zal *waarschijnlijk* niet geweest zijn terug te keeren.

Zijn meening is van *weinig* waarde.

In het Noorden is *niet veel* te regelen.

Het *zal wel niet toevallig zijn*

Engels

dat beide schrijvers hierdoor geïnspireerd werden.

Ze spreekt Fransch *nauwelijks* met accent.

Hollands

dat beide schrijvers hierdoor geïnspireerd werden.

Ze spreekt Fransch *bijna zonder* (eenig) accent.

3. BETER KUNNEN

„Je kon beter” is waarschijnlijk een navolging van het Engelse „you had better” — je deed beter te, het is beter dat je, ik zou maar liever, enz.

Verkeerd

Je kan beter thuis blijven.

Dit kon beter gemist worden in een overzicht.

De predikant kan beter vooraf met de gemeente kennis maken.

Men kan de correctie beter niet overlaten aan den schrijver.

De gulden weggeven? Dan had ik hem beter niet kunnen vinden!

Zulke dingen kan men beter niet meenemen, maar ter plaatse kopen.

Die opgeschoten jongens kunnen de bouw van een groot schip beter gadeslaan dan in een portiek hangen.

Goed

Ik zou maar liever thuisblijven.

Dit behoort niet voor te komen in een overzicht.

Het is wenschelijk dat de predikant vooraf kennis maakt.

Het is veiliger de correctie niet aan den schrijver over te laten.

Had ik hem dan maar niet gevonden!

Het is raadzaam zulke dingen niet mee te nemen maar ter plaatse te kopen.

Het is beter dat zij — dan dat zij.

Het verkeerde van deze slappe, slecht Hollandse wending blijkt duidelijk uit zinnen als de volgende:

Ze begreep dat ze beter kon doen wat haar gezegd werd.

Dit betekent: zij besefte dat zij het bevel op een betere manier kon uitvoeren.

Maar de schrijver bedoelt: zij besefte dat het wenselijk voor haar was te gehoorzamen.

4. MEER, MEEST

Een lenige, buigzame taal is een taal die veel buigingsvormen heeft. Dat is de onze. Zij kan daardoor grote verscheidenheid van vorm tonen, bv. *aangenaam*, *aangenamer*, *aangenaamst* — drie vormen. Verwaarloost men nu de mogelijkheid van verbuiging, dan vermindert men de schakering en vervlakt de taal. Dit is thans bij de trappen van vergelijking de mode: *aangenaam*, *meer aangenaam*, *meest aangenaam* — één vorm. Het is een navolging van het Engels, in welke taal gewoonlijk slechts de eenlettergrepige adjectieven verbogen worden: *strong*, *stronger*, *strongest* maar *powerful*, *more powerful*, *most powerful*. De moderne schrijvers verkiezen veelal de verkeerde vorm: een *meer vriendelijke* bejegening, de *meest gunstige* gelegenheid. Sommigen schrikken zelfs niet terug voor een *meer goede* verstandhouding en de *meest grote* teleurstelling.

De omschrijving van *deelwoorden* is verdedigbaar: een *meer afdoende* maatregel, de *meest tegemoetkomende* behandeling; noodig is zij niet: de *innemendste* manieren, de *welluidendste* klanken.

Welluidendheidshalve omschrijft men de superlatieven van woorden als *gerust* en *juist*: *Dit was niet het meest gepaste antwoord*.

De woorden eindigende op een sisklank verdragen echter de verbuiging zeer wel, aangezien, volgens de regel, een s vervalt: de *wijste* partij, de *praktischte* manier.

Worden twee eigenschappen van één persoon of zaak vergeleken, dan moet de comparatief omschreven worden: *Hij is meer ijverig dan knap*. *Uw opmerking is meer geestig dan hoffelijk*.

5. GLIMP

Een zeer gebruikelijk anglicisme is *een glimp opvangen*, de onjuiste vertaling van *to catch a glimpse*.

Glimpse = korte, voorbijgaande verschijning (a brief view).

Glimp = letterlijk: gloed, glorie, glans; figuurlijk: de-driegelijk, schoonschijnend aanzien. *Een glimp aan iets geven* = letterlijk: doen glimmen; figuurlijk: iets lelijks een schoon voorkomen geven; een glimp aan een leugen geven, een leugen bewimpelen. *Glimp* betekent nooit *een korte aanblik*.

I caught a glimpse of is in goed Hollands *ik zag vluchtig, kreeg even een kijkje op*.

De verkeerde uitdrukking is in de mode gebracht door onkundige vertalers die meenen dat *glimpse* glimp is; maar *glimpse* is evenmin glimp als *horse* hor is.

Glimp is in het Engels *glimmer* of *gleam*.

6. VERKEERDE TIJD

Een bijzondere vorm van anglicisme, die veel voorkomt, is het vervangen van het plusquamperfectum door het imperfectum. Dat is in het Engels geoorloofd, in het Hollands niet.

Hij vertelde mij dat zijn vader hem als jongen naar Londen *stuurde* (gestuurd had) om den handel te leren.

De volgende zin toont deze fout door zijn inhoud duidelijk aan:

Hier lagen vijfhonderd gesneuvelde Russen in de sneeuw, die *poogden* (gepoogd hadden) door de Finse omsingeling te breken.

7. INFINITIEF ZONDER TE

Waarom te aarzelen? (waarom geaarzeld?) is goed Hollands. Men laat thans veelal *te* weg, in navolging van het Engels. *Why worry?* is in het Hollands: waarom te tobben?

of: waarom getobd? De slecht vertaalde titel van een toneelstuk „Why Marry?” luidt „Waarom trouwen?”

8. IS EEN -E

Als anglicisme is misschien ook te beschouwen de in elk geval zeer verwerpelijke wending: De bewerking door X is *een vlotte*, de indruk die hierdoor gewekt wordt is *een zeer pijnlijke*, mijn bezwaar is *een tweeledig*, vgl. her taste is fortunately *a good one*, his life was *a sad one*.

9. HUISNUMMER

Een merkwaardig anglicisme is de onjuiste volgorde van straatnaam en huisnummer, bv. 25, *Breestraat* (*Dd.*) In het Engelsch zegt men *He lives 25, Broadstreet*, ook in de omgangstaal — ook de cockney zegt dat; bedenkt dit, o navolgers, die meent met die malligheid deftig te doen — en men behoudt dan terecht die volgorde in adresopgaven. In het Hollands zegt men *Hij woont in de Breestraat, no 25* — logischer, want voor het vinden is de straat hoofdzaak; weet gij de straat, dan vindt gij den man misschien nog wel, maar weet gij alleen het nummer, dan weet gij niets. De deftige verplaatsing is dus een hinderlijke navolging van een verkeerd gebruik.

10. HOOFDLETTER

Een typografisch anglicisme is de overbodige hoofdletter in opschriften en titels; in het Engels krijgt daar elk woord — met een enkele uitzondering, zoals *of* en *the* — een hoofdletter: *A Midsummer Night's Dream, As You Like It, All's Well that Ends Well*. De Hollandse spelling is *Elk wat wils, Eind goed, al goed*. Men tracht thans hier de Engelse spelling in zwang te brengen.

XV. FRANS

Verwarring met het Frans komt zelden voor: *het kost duur* (is duur of kost veel), *maar wat wilt ge?* (het was te verwachten, het is zeer begrijpelijk, enz.), *ik ben aan het eind van mijn Latijn* (ik heb, of ik weet niet meer), *ik nam* (hield) hem voor den directeur, *en dan te bedenken* (en als men daarbij bedenkt). Maar veel gevaar dreigt niet uit Parijs. Daarvoor kent men hier het Frans te slecht of te goed.

Op twee gallicismen moet ik echter de aandacht vestigen, die als om het gemis aan meer te vergoeden, dagelijks verschijnen.

1. *Van een.* Vooral kunstbeoordelaars, die in hoge regionen plegen te zweven, zijn hier verzot op:

Dit tafereel is tegelijk van een verrukkelijke naïveteit en van een geraffineerde bekoring. Deze kunst is van een zeldzaam mannelijke fierheid, van een perfecte beheersching der materie, van een rijkdom die alle cultuurgoederen der menschheid omvat.

Maar ook zij die zich meer op de aarde bewegen hebben er soms last van:

Van deze opzettelijkheid zijn de meeste gesprekken in dit leerboek. Het is van een gevaarlijke naïveteit om voor deze politieke verschijnselen de oogen te sluiten.

2. *Onderstrepen* (met nadruk herhalen, bezegelen, bekrachtigen, ondersteunen, enz.):

De minister onderstreepte (*berbaalde nadrukkelijk*) dat dit voorstel slechts het belang der mijnwerkers beoogt. De rede werd door hartelijk applaus onderstreept (*bekrachtigd*). Weer klinkt het Wilhelmus,orsch onderstreept (*ondersteund*) door het muziekkorps. Bloemen hebben deze waardeering fleurig onderstreept (*bezegeld*). Zijn gebaren laat hij onderstrepen door wijde togamouwen (*ver-*

sterken). Het oog werd getrokken door haar kousen, die haar kleine voet zo flatteus onderstreepten (*deden uitkomen*).

Een veel voorkomend gallicisme is wellicht ook de meervoudige imperatief gericht tot een persoon als beleefdheidsvorm, bv. „*Excellentie, weest rechtvaardig!*” Zo in brieven aan één persoon, bv. *aanvaardt of wilt aanvaarden, houdt u overtuigd, gelooft mij*, enz.

De imperatief, tot wien ook gericht, heeft in het enkelvoud nooit de meervoudsvorm: „Vergeef ons onze zonden . . .”

Vandaag betekent *op deze dag, deze datum*. Het wordt in de laatste tijd vaak in navolging van het Frans, *aujourd'hui*, gebruikt voor *in deze periode, beden, tegenwoordig: de schilderkunst van vandaag*. Dit is niet goed Hollands.

De modeterm *vandaagdendag* betekent in 't geheel niets.

ALGEMENE OPMERKING BIJ DE HOOFDSTUKKEN XIII, XIV. XV

De scheidingslijn tusschen barbarisme en goed Hollands is niet altijd duidelijk zichtbaar. Sommige barbarismen zijn door het gebruik geijkt, bv. *opvoering* (vertoning), *onbestemd* (vaag), *liefdevol* (liefderijk) en moeten als geheel ingeburgerd beschouwd worden — zoals ook *ingeburgerd* (inheems geworden). Mijn boek is geen wet, maar een wenk: toets elk verdacht woord nauwkeurig en verkies in geval van twijfel het onbetwistbaar Hollandse, bv. onbetwistbaar boven *onaanvechtbaar*.

XVI. VREEMDE WOORDEN

Vreemde woorden die hun afkomst tonen zijn ongevaarlijk voor de taal, bv. *invitatie* voor uitnodiging, *tragedie* voor treurspel. Vele missen een Hollands equivalent, bv. *equivalent*, en kunnen dan, soms naar ons taaleigen gefatsoeneerd (bv. *gefatsoeneerd*), onze taalschat verrijken. Voor nieuwe begrippen doen zij goede dienst: *electriciteit*, *auto*, *radio*; en daar zij veelal aan het Grieks of het Latijn ontleend zijn, bieden zij het voordeel der internationaliteit. Als er geen bijzondere reden bestaat om het vreemde woord te gebruiken, verkieze men het Hollandse, bv. verkiezen boven *prefereren*, openbare mening — *publieke opinie*, bedrijf — *acte*, tentoonstelling — *show*, wedstrijd — *match*, belegging — *investering*. Maar in het geval van een gewenste nuance, bv. *nuance* voor verschil, gebruike men vrijelijk het vreemde woord als dat duidelijker uitdrukt wat men bedoelt; zo kan *diner* juister onze gedachte weergeven dan *maal*. Een overmatig gebruik van vreemde woorden moge een opstel ontsieren en een gesprek belachelijk maken, zij tasten de taal niet aan. Zo kan men tafelgerei voor één persoon zonder gevaar voor de taal *couvert* noemen, maar niet *bestek*, omdat dit Hollands lijkt, en Duits is.

Zeer goed bruikbare nieuwe Hollandse woorden zijn *rijwiel*, *theemuts*, *prentbriefkaart*, *hoorspel*, *noenmaal*. Voorts *woongebouw* voor flatgebouw (verg. woonhuis, kantoorgebouw), *brievenknip* voor briefordener en *netnummer* voor kengetal.

In plaats van het meestal slecht uitgesproken *garage* kan men autoschuur, autoloods of autostal zeggen; *stal* (Lat. *stabulum*) is sta-plaats (*hangar* heet in het Luchtvaartwoordenboek *loods*). Het Duitse *eenakter* kan ver-

vangen worden door eenbedrijfspel. Voor *piloot*, dat tijdelijk bestuurder (loods) betekent, geeft het Luchtvaartwoordenboek *bestuurder*.

Gewone fouten

1. BETEKENIS

Verklaring	Verkeerd gebruik
<i>Aubade</i> (Fr. aube, morgenstond), ochtendconcert ter huldiging	<i>Serenade</i> . Na het diner bracht het fanafarecorps den jubilaris een aubade.
<i>Climax</i> (Gr. klimax, ladder) stijging.	<i>Toppunt</i> . Toen bereikte de vreugde haar climax.
<i>Consumptie</i> , het verbruik, staat tegenover <i>productie</i> , de voortbrenging	<i>Spijzen of dranken</i> . Ik moet nog twee consumpties betalen.
<i>Durabel</i> (Lat. durabilis van <i>durare</i> , voortduren) duurzaam ✕	<i>Duur</i> . Dit artikel is goed en en niet durabel. ✕
<i>Grotesk</i> (It. grotto; als een grillige grotfiguur), potserlijk	<i>Groots</i> . Mengelberg's vertolking van Bach's meesterstuk was, zoals men verwachten kon, grotesk.
<i>Spontaan</i> (Lat. spont, vrije wil), zonder aandrang of bevel	<i>Geestdriftig</i> . Op commando van den bevelhebber hief de troep een spontaan hoeeel aan.
<i>Typisch</i> (Gr. typos, karakter), karakteristiek, kenmerkend	<i>Vreemd</i> . Typisch, dat je dat niet dadelijk gemerkt hebt!
Zoo gebruikt men ook in de omgangstaal <i>eigenaardig</i> , overeenkomstig eigen aard, voor <i>zonderling</i> .	
<i>Luxuriens</i> , wellustig	<i>Weelderig</i> . De barones ontving ons in haar luxuriens gemeubeleerde salon.

Instantie, rechtsgang, aanleg: de onderscheidene instanties van een geding, behandeling van een rechtszaak in eerste instantie. Het wordt thans algemeen verkeerdelijk gebruikt voor gezag, ambtenaar, orgaan, lichaam. Verg. Grondwet 63, 155:

De regeling van de inwendige aangelegenheden van Nederlands-Indië, Suriname en Curaçao wordt overgelaten aan aldaar gevestigde *organen*.

De wet kan aan andere dan in de Grondwet genoemde *lichamen* verordenende bevoegdheid geven.

2. VORM

Geverbaliseerd (Lat. verbalis, van *verbum*, woord; *ver* is geen voorvoegsel) *bekeurd*, niet: verbaliseerd.

Discrediet (Lat. *dis*, ontkennend voorvoegsel), *kwade trouw*, niet: miscrediet

Propageren (Lat. propagare), *verbreiden*, niet: propaganderen

3. SPELLING

Absces (Lat. abscessus, van *cedere*, wijken, met het voorvoegsel *abs*), etter afscheidend gezwel, niet: abces

Aggressie (Lat. ad-gressio; het voorvoegsel *ad* geassimileerd tot *ag*), niet: agressie

Carronssel, draaimolen, niet: caroussel

Dilemma (Gr. dileb-ma, geassimileerd; het achtervoegsel is *ma*), keus tussen twee, niet: dilemma

Eczeem (Gr. ekzema, door zema, hitte, uitgedreven) uitslag, niet: exzeem

Hippisch (Gr. hippos) paarden-, niet hyppisch.

Luxueus (Lat. luxus, stam luxu), weelderig, niet luxieus

Obsessie (Lat. ob-sedere), kwellende gedachte, niet: obcessie

Quitantie (Lat. queo, quitum), kwijtbrief. Niet: quittantie.

Juist

A la bonne heure, dat is tot daar aan toe, of: juist!

(*Heure*, uur of tijdstip, is vrouwelijk)

Happy ending, blij einde

A priori, a posteriori, vooraf, achteraf

Se non è vero (It. se, indien), als het niet waar is

Per se (Lat. se, zich: door zichzelf), met alle geweld

Amice (Lat. vocatief van amicus), vriend, alleen als opschrift van een brief

Onjuist

A la bonheur

(*Bonheur*, geluk, is mannelijk)

Happy end

à priori, à posteriori

Si non e vero

Persé

Hij is een amice van me

4. GESLACHT

De prospectus. Niet: *het prospectus*

De quitantie. Niet: *het quitantie*

Het circus en *het station* zijn door het gebruik geijkt.

5. MEERVOUD

Centra, gymnasia, enz. Niet: centa's, gymnasia's, enz.

Centrum, gymnasium, museum, enz. kunnen of het Hollandse meervoud hebben, *museums*, enz. (gymnasium bovendien *gymnasiën*), of het Latijnse, *gymnasia*, enz. — niet beide.

Prospectussen. Niet: *prospecti*.

Het Latijnse meervoud is *prospectus*; *prospecti* bestaat niet.

Solo's of *soli*. Het laatste is het Italiaanse meervoud.
Specimens. Niet: *specimen*.

Het Lat. meervoud zou het (niet gebruikte) *specimina* zijn. Men beschouwe het woord als Holl. woord evenals *examen*, *examens*.

6. UITSPRAAK

A. KLANK

<i>Berlioz</i> , rijm: <i>chose</i>	<i>Ralph</i> : reef ✕
<i>Bull</i> (John), rijm: <i>wool</i>	<i>Reading</i> : <i>ed</i> , niet: <i>ied</i>
<i>Chamberlain</i> , rijm: <i>name Berlin</i>	<i>Saint-Saëns</i> , rijm: <i>France southern</i> , de u van <i>but sweating, sweater</i> , rijm: <i>getting, letter</i>
<i>Dover</i> , rijm: <i>over</i>	
<i>Full</i> , rijm: <i>wool</i>	
<i>Lustrum, liguster, Luxemburg</i> : <i>us, uks</i> , niet: <i>uus, uks</i>	<i>tram, trem</i>
<i>magazine</i> , ien met den klemtoon, niet: <i>in</i>	<i>Tuileriëen, iele</i> , niet: <i>ielje</i>
<i>psychical research</i> , ongeveer: <i>saikikl riesutsj</i> ✕	<i>Varsity</i> , <i>s</i> , niet: <i>z</i> ✕
<i>pull</i> , rijm: <i>wool</i>	<i>Vaughan</i> : <i>vawn</i>
<i>puttee</i> , de u van <i>but</i> ✕	<i>Versailles</i> , <i>s</i> , niet: <i>z</i> ✕
<i>Raleigh</i> : <i>rawli</i> ✕	<i>Worcestershire</i> ong. <i>woestesje</i>
	<i>worsted</i> (sajet): <i>woestid</i> ✕
	<i>mistletoe</i> , rijm: <i>go</i> ✕

Ti in *natie*, *nationaal*, *justitie* enz. wordt veelal verkeerdelijk uitgesproken als *tsi*. Die woorden zijn ontleend aan het Frans, waar *ti* als *si* klinkt.

B. KLEMTOON

Op de *laatste* lettergreep: uniform, feuilleton

Op de *voorlaatste*: Aphrodite, Augias, Cupido, essay, fiat, Orion, pacific, Thalia, Trafalgar

Op de *derde van achter*: Aeolus, alibi, arbiter, Aristophanes, Cleopatra, linoleum, Melpomene, petroleum, Terminus, transitio

In namen met *mac* (Schots: *zoon*) valt de klemtoon niet op dit woord: Macádám, Macbéth, Macdónald, Mackénzie. Uitzondering: Máckintosh. *Macleod* rijmt op *proud*.

Ingelijfde woorden geve men Hollandse klanken, bv. *record*, rijm: *tekort*. De Engelse uitspraak is *rec-* (met de klemtoon en de *e* van *ten*) ord. Uiterst dwaas is de gebruikelijke uitspraak, rijm: *alors* met de *i* van *tien*.

7. VAAK VERWARDE WOORDEN

<i>Bomberen</i> , bol maken, verheffen	<i>loyaal</i> , trouw <i>royaal</i> , gul
<i>bombarderen</i> , met bommen beschieten	<i>naturaliseren</i> , in een staatsverband opnemen
<i>debitant</i> , verkoper <i>debutant</i> , beginner	<i>neutraliseren</i> , werking opheffen door tegengestelde kracht
<i>deferentie</i> , eerbied <i>differentie</i> , verschil	<i>remunereren</i> , bezoldigen <i>renumereren</i> , optellen
<i>integrerend</i> , belangrijk <i>intrigerend</i> , kuipend	<i>stagnatie</i> , stremming <i>instigatie</i> , aansporing

8. JUSTITIA, POLITEIA

Zeer gebruikelijk zijn thans de onjuist gevormde ad-

jectieven *justitioneel* en *politioeneel* (*Dd.*). De Lat. uitgang *alis* (Holl. *aal* of *eel*) wordt aan de stam gehecht.

Subst.	Stam	Lat. Adject.	Holl. Adject.
ratio	ration	ration-alis	ration-eel
provincia	provincia	provincia(a)lis	provinciaal

Zo zijn juist gevormd *conventioneel* (Lat. *conventio*), *formeel* (Lat. *forma*), enz. *Justitie* (Lat. *justitia*) kan dus geen ander adjectief naast zich hebben dan *justitiaal* of *justitueel* en *politioeneel* is in deze zin geheel onbestaanbaar, daar *politie* is afgeleid van Gr. *politeia*. Men vervange het eene woord door *gerechtelijke* (bv. gerechtelijk onderzoek) en het andere door een omschrijving: *van of door de politie*.

Er bestaat een Latijns woord *politio*, dat *politioeneel* zou kunnen leveren, maar dat betekent *polijsting* — een spiegel is dus *politioeneel* vervaardigd.

XVII. STOPLAPPEN

Met dit woord bedoel ik algemene termen, in de plaats gesteld van bijzondere die de gedachte in afwisselende vorm en veelal juister uitdrukken. Het dodelijke gebruik van stoplappen is misschien de meest verbreide fout van de hedendaagse kranten- en brievenstijl; ik noem het dodelijk omdat het aan de taal alle leven ontnemt. De oorzaak is gemakzucht, het gevolg eentonigheid. Tal van geschikte uitdrukkingen die afwisseling en kleur aan de stijl zouden verlenen geraken in onbruik en de taal verarmt. Men gunt zich niet de tijd de juiste, passende uitdrukking te kiezen en plaatst plompverloren de stoplap. Onderwijs wordt gegeven, het examen wordt afgelegd (afgenomen), een verdrag gesloten, een vergadering gehouden, een slag geleverd, een wijziging aangebracht, een gesprek gevoerd en een moord gepleegd, maar het kost enige moeite dit te bedenken, dus — het onderwijs vindt plaats, het examen heeft plaats, het verdrag vond plaats, de vergadering zal plaats hebben, de slag heeft plaats gehad, de wijziging had plaats, het gesprek had plaats, en ook de moord heeft plaats gehad.

Behoeft het betoog dat dit euvel de taal verarmt? Al die onderscheiden synonieme termen worden verdrongen door de stoplap; de taal wordt eenvormig, saai, karakterloos en zoo onpersoonlijk, dat het naar de stijl te oordelen is alsof alle artikelen over alle onderwerpen in alle bladen alle dagen geschreven worden door één persoon.

Vermijd de stoplap en kies het juiste woord uit de grote schat van synoniemen die onze rijke taal u biedt. Brouwers' „Het juiste woord” kan u hierbij goede diensten bewijzen.

ENIGE VOORBEELDEN VAN STOPLAPPEN

1. *Een of geen rol spelen.* Wat belangrijk is speelt een rol, wat onbelangrijk is speelt geen rol. Als gij over de betekenis der schilderkunst gaat schrijven, noemt gij uw opstel *De rol der schilderkunst*; zijn de kosten u onverschillig, dan zegt gij dat *geld* bij u *geen rol speelt*; zelfs *het gemis* kan acteren: *het gemis* aan plichtsbesef *speelt* bij dit euvel *een belangrijke rol*. Soms ook *staat* de rol, en wel *vooraan*: Smit heeft bij deze verbetering *een vooraanstaande rol* gespeeld. Men kan zonder veel overdrijving zeggen dat de rol in bijna elk artikel en bijna elk betoog voorkomt. Vervang deze uiterst vervelende term. Synonieme uitdrukkingen zijn gemakkelijk genoeg te vinden; men denke aan: *het is van weinig betekenis*, het is *onverschillig*, *heeft invloed*, is de *hoofdoorzaak* enz. — in de spreektaal: *het doet er niet toe*, *kan me niets schelen*, enz.

Hier volgen nog enige staaltjes van wonderbaarlijke rolspelelij:

Uiteraard spelen vernielde bruggen in dit systeem een belangrijke rol.

Bij een luchtbombardement speelt het springen van ruiten geen belangrijke rol.

Of de man voldoende verdient speelt geen rol.

De tijd speelt hierin zijn polijstende rol.

Hierbij spelen de tekorten der acoustiek geen rol.

U moet zelf bepalen wanneer een japon versleten is; een winkelhaak b.v. speelt geen rol.

2. *Vrijwel.* Ook deze stoplap verdringt tal van synoniemen, als bijna, schier, ongeveer, zo goed als, nagenoeg, welhaast, ten naaste bij, omstreeks, enz.:

Hij was vrijwel op slag dood. Vrijwel niemand gelooft dit. Vrijwel een vierde deel ging verloren, enz. enz.

3, 4. *Naar voren brengen, wijzen op*: opperen, de aandacht vestigen op, doen uitkomen, aanhalen, den nadruk leggen op, enz.

5. *Meemaken*: bijwonen, ontmoeten (een persoon), beleven, ondervinden.

6. *Opvallen*: in het oog vallen, treffen, de aandacht trekken, het is merkwaardig.

Naast verdringt: behalve, ook, en tevens, daarenboven, bovendien, niet alleen (slechts) maar ook:

Naast het kantoor te Bandoeng zal de firma in Medan gevestigd zijn. Naast de gewone treinen zullen vijf extratreinen lopen. Naast zijn schaduwzijden heeft het plan zijn lichte kant. Naast het Wilhelmus werd het Duitslandlied gezongen.

Het is naast een goed bovendien een goedkoop middel. Hij toonde zich aan den vleugel naast een kundig begeleider ook een goed vertolker van Chopin.

Niet zelden stuurt *naast* de gehele zin in de war, bv.:

Naast de voortreffelijke voordracht en haar zuivere stem draagt de zangeres de verschillende costumes met zwier. Dit dier was naast zijn onaantrekkelijk uiterlijk ook in het bezit van juist de helft van het menselijk hersengewicht. Hij was naast de zorg die hij aan zijn uiterlijk wijdde, een zeer ernstig denker. Naast de inlichtingen die wij ontvingen van de politie zijn de kinderen tegenwoordig veel gemanierder dan vroeger.

Inrichten. Dit woord is een in de laatste tijd veel gebruikte stoplap:

Er is een brandstapel *ingericht* (opgericht). Hiervoor is een bijzonder examen *ingericht* (ingesteld). Voortreffelijke verkeerswegen werden *ingericht* (aangelegd). De *inrichting* (regeling) der regeringsbevoegdheid.

Oriënteren (het Oosten zoeken, poolshoogte nemen) kan wederkerig gebruikt worden voor *zich op de hoogte stellen*. Maar vooral het deelwoord wordt als stoplap ge-

bruikt: *rechts georiënteerd*, *Engels georiënteerd*; zelfs vindt men *oriënterend leerboek*, wat natuurlijk in ieder opzicht verkeerd is.

Om ruimte te besparen behandel ik hier slechts de ergste stoplappen, die men dagelijks in alle kolommen van alle kranten leest tot weewordens toe. Het is een verfrissende oefening al lezende in gedachte elke stoplap door het juiste woord te vervangen.

OEFENING

De schriklijkste aller stoplappen is *in verband met*. Gij vindt hieronder een reeks van uitdrukkingen die alle gewoonlijk met deze stoplap verbonden worden; daarnaast een aantal synoniemen. Tracht de juiste combinatie te vinden.

Artikel 8o	mijn verjaardag
daarmede	mijn vorige brief
de algemene toestand	plaatsgebrek
de ongeregeldheden is hij	uw brief
vertrokken	zijn leeftijd
de wensch van den over-	zijn val van het paard
ledene	zijn zwakke gezondheid
dit onderwerp	Bij gelegenheid van
drukke ambtsbezigheden	daardoor
het gevaar	daarom
het gewicht van de zaak	dientengevolge
verloor hij zijn betrekking	gelet op
het slechte weer	gezien
maatregelen — de hand-	in aansluiting aan
having der neutraliteit	in antwoord op

ingevolge
krachtens
met het oog op
tengevolge van
ter oorzake van
op grond van
om

over, aangaande, betref-
fende
vanwege
volgens
voor
uit hoofde van, wegens

ALGEMENE OPMERKING

Vervanging van een verwerpelijk woord door een enkel woord is soms niet wenselijk of mogelijk. Men verandere dan de zin. Bv.:

Een aanpassing van de boekhouding aan den werkelijken toestand had nog niet plaats gevonden. (Memorie van toelichting).

De boekhouding was nog niet met de toestand (werkelijk is overbodig) in overeenstemming gebracht, of: de boekhouding was nog niet naar de gewijzigde toestand ingericht (geregeld).

XVIII. GEMEENPLAATSEN

Gemeenplaatsen zijn niet onjuist, maar vervelend; hiermee is alles gezegd.

1	uitvinding biedt verschil-
Kunst met een grote k.	lende m., het land der on-
In het teken van	begrensde m., enz.)
Voor de volle 100%	
Dankbaar maar niet vol-	2
daan	Onder de loupe nemen
In feite	Schitteren door afwezig-
In wezen	heid
Meteen	De inwendige mensch
Uit den boze	versterken
De heilige Hermandad	Hoogtij vieren
In de beste zin des woords	Op volle toeren lopen
De duizendkoppige me-	De verschillende facetten
nigte	van een zaak belichten
De zwakke stee in dit	Bij de pakken neer-
betoog	zitten
Een sympathiek gebaar	De wijzers van de klok
De serene stilte	terugzetten
Een lichtend voorbeeld	Pal staan voor de eer
De beter gesitueerden	De handen ineen slaan
Verankerd (in de volks-	Zich scharen om de vaan
ziel, in de wet, in onze	Schouder aan schouder
beginselen, in zijn ge-	staan
moed)	Een eresaluut brengen
De mogelijkheden (de be-	Zijn beginselen uitdragen
staansm., de ontwikkelings-	De fakkel overgeven
m., de toekomstm., deze	Een halt toeroepen

3

Mein Liebchen, was
willst du noch mehr?

To be or not to be

Last not least

L'Histoire se répète

Tu l'as voulu, George
Dandin

Honi soit qui mal y pense

Excusez du peu

Caveant consules

Audi et alteram partem

4

Het accent is verlegd.

Het staat in het middel-
punt van de belangstelling

Het gebouw is geheel
naar de eisen des tijds inge-
richt.

Toen wij dit lezen, heb-
ben wij ons de ogen uitge-
wreven.

Deze dag zal mij onver-
getelijk blijven.

Onder de vele takken
van sport bekleedt het voet-
balspel een eerste plaats.

Het zou belachelijk zijn
als het niet zoo treurig
was.

Het toneel was in een
bloementuin herschapen.

Het applaus nam de
vorm van een ovatie aan.

Heden bereikte ons het
ontstellende bericht.

Hij was vrijwel op slag
dood.

Onder overgrote belang-
stelling vond de begrafenis
plaats.

Nooit klopte men bij
hem te vergeefs aan om
raad of steun.

Het boek voorziet in een
lang gevoelde behoefte.

Dit werkje zal zijn weg
wel vinden.

Waarvan nota.

XIX. BEELDSPRAAK

Beeldspraak is het overdrachtelijk gebruik van een woord of gezegde b.v. *gesel* voor onheilbrengende toestand, *in de schoenen zinken* voor diep dalen. Wij kunnen ons gemakkelijker een voorwerp voorstellen dan een begrip. Als een schrijver de pest *een gesel* noemt, krijgt de lezer een zeer duidelijke indruk van smart en pijn; het foltertuig staat hem helder voor de geest en hij gevoelt als het ware de zweepslagen op zijn rug. Zonder inspanning begrijpt hij ook dat de moed die in de schoenen is gezakt zeer diep is gezonken: de schoen is het laagste kledingstuk — hij ziet het voor zich. Men gebruikt dan ook gewoonlijk voor de beeldspraak namen van de eenvoudigste en algemeen bekende dingen, b.v. *zee* voor groote hoeveelheid: een zee van rampen, *lach* voor opgewektheid: de toekomst lacht mij tegen.

Ziehier de regel voor de vorming van juiste beeldspraak: de overdrachtelijk gebruikte woorden moeten ook in letterlijke zin gebruikt een logische gedachte uitdrukken.

Tegen deze regel nu wordt herhaaldelijk gezondigd.

Het stadje leeft op als een bloem, die na lange jaren eindelijk weer water krijgt.

Hier wordt gesproken van een bloem die lange jaren leeft. Een bloem kan niet lange jaren leven, zeker niet zonder water. Deze beeldspraak is dus onjuist.

Het grootste gevaar voor fouten echter ontstaat door samenvoeging van twee of meer beelden. Ik geef hier enige voorbeelden met ontleding.

Tand, bijtbeentje (vernielende kracht); *vegen*, met een bezem wegschuiven (doen verdwijnen).

De tand des tijds heeft vele van onze oude gebruiken weggevaagd.

Gesel, zweep (ramp); *ondermijnen*, ondergraven (verzwakken).

De gesel der werkloosheid ondermijnt het vertrouwen in de regering.

Stroming, beweging van vloeistof of lucht (politieke richting); *te pletter slaan*, door een stoot in stukken vallen (plotseling onherstelbaar geschaad worden.)

Beide stromingen zullen te pletter slaan op de beginselen van ons volk.

Sleutel, werktuig om een slot te openen (middel ter oplossing van een vraagstuk); *doolhof*, omheinde ruimte waarvan de uitgang moeilijk te vinden is (verwarde toestand).

De sleutel om de wereld uit de doolhof te voeren moeten wij daar zoeken.

Met een tand kan men niet vegen, met een zweep niet graven, water kan niet in stukken vallen en een sleutel helpt niet om een uitgang te vinden. Al deze combinaties zijn derhalve onjuist.

Ja, zelfs in de boezem van de regering heeft men het voorhoofd gefronst. Hun is de as een doorn in het oog.

Beiden hebben diep wortel weten te schieten in hoofden en harten van de Nederlanders.

Was hij niet een van de rechterhanden van den voorzitter?

Dit is het gevolg van een reeks van verwondingen aan hetzelfde dijbeen waarvan de laatste hem blijkbaar de nekslag heeft toegediend.

Dit is een goede vooroefening om het trillen van de tongpunt onder de knie te krijgen.

De sneeuw gooide roet in het eten.

Hij wist alle kwalijk geurende uitwasemingen het zwijgen op te leggen. De nota komt voor behandeling niet in aanmerking uit hoofde van den onbehoorlijken toon dien zij ademt.

Dit zou diepe wonden slaan in de banden die deze landen verbinden.
Later heeft men een mouw kunnen passen aan de gestoorde lijn.
Deze tak van onderzoek staat nog in de kinderschoenen.
Men vreest nieuw bloedbad te ontketenen.
Dit is een voetangel waar deze zaak op zal stranden.
De minister bracht enkele duistere punten naar voren die een
ander licht op deze zaak wierpen.

Zou zelfs niet over een gegrendelde deur de hand toegestoken
kunnen worden?

Men zette de wijzers van de klok bijna een eeuw terug.

In dit boek wordt het licht geworpen op allerlei facetten van deze
parel der vaderlandsche dichtkunst.

De vliegende vaandels noch slaande trommen hebben hun vreugde
onder stoelen en banken gestoken.

Men vermijde ook opeenhoping en onderlinge ver-
binding van juiste beeldspraak. In de volgende voorbeelden
vindt men enkele beelden die wel verdedigbaar zijn;
de samenvoeging is echter steeds verwerpelijk.

Nadat hij duchtig aan den tand was gevoeld viel hij eindelijk
door den mand.

Als een half uitgebloeide bloem met neerhangende stengel en
verlept blad sleet hij de laatste jaren van zijn leven als een masteloos
wrak.

We hebben de meerkoeten zoo de hand boven het hoofd gehouden
dat alle binnenwateren ermede vergiftigd zijn.

De wethouder heeft het besluit van den Raad tot een wassen
neus weten te maken door alle schepen achter zich te verbranden.

Het pionierswerk heeft krachtsbronnen in ons volk aangeboord
waarop de pijlers rusten van een wijdvertakt wereldrijk.

Een krachtig regeeringsgeluid heeft geklonken; laat dit vleugelen
geven aan onze hoop dat wat ook de toekomst in haar schoot moge
bergen, het roer van den staat met vastere hand bestuurd wordt.

Een zeer gewoon voorbeeld van onjuiste beeldspraak
is het gebruik van *splijtzwam* voor datgene wat tot twee-
dracht drijft. De splijtzwam vermenigvuldigt zich door
deling, *wordt* gespleten, maar maakt geen spleet. Het
juiste beeld is *wig*.

XX. AANHALINGEN

Welgekozen aanhalingen van gezegden, blijkbaar door den schrijver zelf in het oorspronkelijke gevonden, verlenen grote bekoring aan zijn betoog. Zij verduidelijken en versterken zijn stellingen zoals goede illustraties een verhaal verlevendigen. Bovendien bewijzen zij zijn belezenheid en wekken daardoor vertrouwen in zijn kennis. Maar welk nut hebben de afgezaagde aanhalingen waarmee wij gewoonlijk verveeld worden? De gemene schrijver of spreker kiest eenvoudig een exemplaar uit de kleine voorraad van gebruikelijke aanhalingen — hij citeert citaten. Hij veinst belezenheid en verraadt zich niet zelden door de onjuistheid van zijn citaat. Want herhaaldelijk overgenomen zinnen worden zelden zuiver bewaard; een bericht dat van mond tot mond gaat bevat ten slotte niet veel waarheid meer.

Sommige fouten worden zo dikwijls herhaald dat zij — ten onrechte — door het gebruik geijkt worden geacht, zoals „Barbertje moet hangen” en „Hij kent zijn Pappenheimers”. Ten onrechte — liegen wordt geen deugd doordat er veel leugenaars zijn.

De schade door deze fouten aangericht is drieërlei: vernietiging (A), verzwakking (B) of onjuiste weergave (C) der oorspronkelijke gedachte. Onder C rangschik ik de aanhalingen waarin niet de gedachte veranderd is, maar de woorden; dan is de fout zeker van minder betekenis, maar wie een andermans produkt gebruikt, behoort genoeg eerbied voor hem te hebben om het gaaf te vertonen.

A

Kunst is geen regeringszaak (de staat onthoude zich van

aanmoediging of steun).

Deze uitspraak wordt aan Thorbecke toegeschreven. Hij heeft echter gezegd, doelende op een tentoonstelling van schilderijen:

Ik zal niet zeggen dat ik er geen belang in stel, maar het is geen zaak van de regering. De Regering is geen *oordelaar* van wetenschap en kunst. (Parlementaire Redevoeringen).

Rekent de uitslag niet, maar telt het doel alleen.

Deze vermaning, in het algemeen geuit, zoals dat gewoonlijk geschiedt, heeft geen zin. In het oorspronkelijke zijn *rekent* en *telt* niet imperatief maar indicatief. De schrijver vermeldt eenvoudig dat het vaderland de uitslag niet rekent maar slechts het doel telt:

't Erkentlijk vaderland — rekent d'uitslag niet, maar telt het doel alleen. (H. C. Tollens, Nova Zembla).

Hij kent zijn Pappenheimers (hij weet wat hij van zijn mensen te wachten heeft en hoe hij ze moet aanpakken).

De leider der tien kurassiers van Pappenheim:

Geen vreemde mond zal tussen ons zich schuiven,
Den goeden veldheer en de goede troepen.

Wallenstein:

Daaraan *herken* ik mijne Pappenheimers.

(F. von Schiller, Wallenstein's Tot III, 15)

Barbertje moet hangen (de tegenstander is niet voor rede vatbaar).

Lothario is beschuldigd van moord op zijn vrouw, Barbertje. De rechter zegt: „Die man moet hangen”. Lothario ontkent, zeggende dat hij integendeel altijd zeer goed voor haar geweest is. Nu beschuldigt de rechter hem van zelfingenomenheid, handhaaft het vonnis en zegt:

Gerechtsdienaar, voer dien man weg, hij moet hangen.
(Multatuli, Max Havelaar)

Bezit uw ziel in leidzaamheid (verdraag geduldig). Dit is de onjuiste aanhaling van een onjuiste zin. Lukas XXI, 19 luidt volgens de oude vertaling:

Bezit uwe zielen in *uwe* leidzaamheid.

De nieuwe vertaling heeft dit aldus verbeterd:

Door uw standvastigheid zult ge uw leven winnen.

Standvastigheid drukt moed en kracht uit; leidzaamheid duidt een werkloze, slappe houding aan.

Tout savoir c'est tout pardonner (bij juiste kennis van zaken vergeeft men ook het ergste).

Dit is oppervlakkige onzin. De juiste vorm is „*Tout comprendre c'est tout pardonner.*” Verplaats u geheel op het standpunt van den dader, dan zult gij hem kunnen vergeven; niet als gij alles weet, maar als gij alles begrijpt. Maar ook deze spreuk is een verbastering; zij is kennelijk ontleend aan een gezegde van Mad. de Staël, dat de betekenis duidelijk maakt:

Tout comprendre rend très-indulgent, et sentir profondément inspire une grande bonté. (Corinne)

Les absents ont tort (de afwezigen hebben ongelijk).

Dit gezegde, in de Verleden Tijd, komt veel voor in concert- en toneelverslagen; de recensent doelt dan op het slechte bezoek: de afwezigen hebben veel moois gemist. De betekenis is echter: men vergeet de afwezigen, of men behandelt hen zo dat zij nadeel ondervinden van hun afwezigheid; men eerbiedigt hun rechten niet omdat zij niet aanwezig zijn om die te verdedigen.

Er is meer tussen hemel en aarde dan uw filosofie vermoedt.

Dit is een banaliteit: uw filosofie kan niet alles tussen het uitspansel en de grond verklaren. De fout ligt in het voorzetsel. Het oorspronkelijke luidt:

There are more things in heaven and earth, Horatio,
Than are dreamt of in your philosophy.

(W. Shakespeare, Hamlet I, 5)

Er zijn meer bovenaardse en aardse dingen dan uw filosofie bevroedt. Dit is niet banaal.

Ook de goede Homerus slaapt wel eens (zelfs de knapsten maken soms fouten).

Dit zegt men gewoonlijk ter vergoelijking van een fout. Het is de verkeerde aanhaling van deze regel:

Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Ik erger mij, telkens als de goede Homerus soest.

(Horatius, Ars Poëtica, 359)

Indignor wordt verzwegen en *quandoque* verkeerdelijk vertaald door *soms*. De verkeerde aanhaling verandert dus een verwijt in een vergoelijking.

Van de doden niets dan goeds (verzwijg de fouten der doden).

Dit is dwaasheid. Het oorspronkelijke luidt:

De mortuis nil nisi bene. (Diogenes Laërtius I, 3)

Het betekent dat men over de doden alleen waardig en welwillend mag spreken.

N.B. Wordt deze zin in het Latijn aangehaald, dan bevat hij veelal de fout *mortibus*. Mors (mortibus) is *de dood*; mortuus (mortuis) is *de dode*.

Homo sum: humani nihil a me alienum puto (ik ben maar

een feilbaar mens: geen enkele menselijke zwakheid is mij vreemd).

Dit klinkt als een plechtige zin voor een ernstige gedachte. Maar het oorspronkelijke is heel wat luchtiger. Het is een nuchtere zin uit Terentius' blijspel *Heautontimorumenos* (I, I, 25). De zelfkastijder werkt zich in zijn tuin in 't zweet, en zijn bemoeizieke buurman vraagt verklaring.

De zwoeger:

Hebt ghy behalven uw' eyge dingen dan
Segh, Chreme, soo veel tijds? dat met een ander man
Sijn saeck ghy u bemoeyt, die u geensins kan raecken?

De buurman:

Ick ben een Mensche, en de menschelijke saecken
Die oordeel ick my oock ten deelen aen te gaen.

(Buysero, *Selfs-queller*)

Dit betekent ongeveer: ik geef toe dat ik graag mijn neus in andermans zaken steek, maar dat is toch niet meer dan menselijk.

B

Le style c'est (tout) l'homme.

Deze aanhaling is een ook in het Frans gebruikelijke verbastering van *le style est l'homme même*.

Les connaissances, les faits et les découvertes s'enlèvent aisément, se transportent et gagnent même à être mis en oeuvre par des mains plus habiles. Ces choses sont hors de l'homme; le style est l'homme même. (G. L. L. Buffon, *Discours sur le style*)

De sterke tegenstelling *hors de l'homme* — *l'homme même* is in de versleten aanhaling geheel teloor gegaan.

C'est le ton qui fait la musique.

Dit betekent: de wijze van spreken toont de bedoeling

van den spreker. Maar la musique is te algemeen; met die zin doelt men op een bepaalde bewering. Juister is de gewone vorm:

C'est le ton qui fait la chanson.

C'est le premier pas qui coûte.

Dit beantwoordt aan het Hollandse „alle begin is moeilijk”. Maar het oorspronkelijke is scherper gesteld:

Il n'y a que le premier pas qui coûte. (Correspondance de Mad. Du Deffand)

Alleen in deze vorm is de moeilijkheid der verdere stappen nadrukkelijk uitgesloten.

There's method in his madness (hij doet dwaas, maar consequent).

Deze verkeerde aanhaling is ook in het Engels zeer gebruikelijk. Het oorspronkelijke luidt:

Though this be madness, yet there is method in 't. (W. Shakespeare, Hamlet II, 2)

It slaat waarschijnlijk op *this*: de woorden die Hamlet gesproken heeft.

Ab uno disce omnes (beoordeel naar dit ene staaltje al het overige).

Deze vertaling is onjuist: *omnes* is mannelijk meervoud en kan niet *alles* betekenen. Het oorspronkelijke luidt:

Crimine ab uno disce omnes. (Vergilius, Aeneïs II, 65)

De betekenis is: leer *allen* kennen door één misdaad, door de misdaad van een hunner.

C

Ende desespereert niet.

Dispereert niet, ontsiet uwe vijanden niet, daer en is ter werelt niet dat ons kan hinderen.

(Jan Pieterszoon Coen, Brief aan Bewindhebberen der Oost-Indische Compagnie, 29 September 1618)

Der Mohr har seine Schuldigkeit getan.

Der Mohr hat seine Arbeit getan.

(F. von Schiller, Die Verschwörung des Fiesco zu Genua III, 4)

Das ist der Fluch der bösen Tat, dass sie stets Böses muss gebären.

Das eben ist der Fluch der bösen Tat, dass sie, fortzeugend, immer Böses muss gebären.

(F. von Schiller, Die Piccolomini V, 1)

Wenn du zum Weibe gehst, vergiss die Peitsche nicht.

Du gehst zu Frauen? Vergiss die Peitsche nicht!

(F. Nietzsche, Also sprach Zarathustra I: Von alten und jungen Weiblein)

Il y a des accommodements avec le ciel.

Le ciel défend, de vrai, certains contentements; mais on trouve avec lui des accommodements.

(Molière, Le Tartuffe IV, 5)

Du choc des opinions jaillit la vérité.

C'est du choc des opinions que jaillit la clarté.

(J. Arago)

C'est la vérité qui blesse.

Il n'y a que la vérité qui offense.

(L. Martel, Proverbes français)

La critique est aisée mais l'art est difficile.

La critique est aisée et l'art est difficile.
(P.N. Destouches, *Le glorieux* II, 6)

What is a name?

What's in a name? that which we call a rose, by any other name
would smell as sweet.
(W. Shakespeare, *Romeo and Juliet* II, 2)

There's something rotten.

Something is rotten in the state of Denmark.
(W. Shakespeare, *Hamlet*, Prince of Denmark I, 4)

Multa, non multum (van alles wat maar niet veel zaaks).

Ajunt enim multum legendum esse, non multa.
Men zegt namelijk dat ge intensief moet lezen, niet vele ge-
schriften.
(Plinius Minor, *Epistolae* VII, IX, 16)

Ridendo dicere verum.

Quamquam ridentem dicere verum quid vetat? (Horatius, *Sat.*
I, I, 24)
Maar wat let me schertsend de waarheid te zeggen?

XXI. SPELLING

1. EI, IJ

Brei, van breien
Brij, pap
Eiken, bomen
Ijken, toetsen, als wettig erkennen
Neigen (neigde, geneigd), overhellen tot een gedachte, gevoelen of stemming
Nijgen (neeg, genegen), buigen als groet of eerbewijs
Peil, hoogtemerk
Pijl, werptuig
Peiler, van peilen, de diepte meten
Pijler, pilaar
Rei, rondzang
Rij, groep van naast elkaar geplaatste mensen of dingen
Steil, bijna loodrecht
Stijl, pilaar, schrijfwijze
Uitweiden, breedvoerig omschrijven
Vernijden, wijder maken
Vleien, met zelfzuchtige bedoeling overdreven bewondering uiten

Vlijen (zich), zich neerleggen
In bet gevlj komen (oorsprong onbekend), ter wille zijn
Weids, luisterrijk
Wijd, niet nauw

2. D, T

Aardde, Verleden Tijd van aarden
Evenaarde, Verleden Tijd van evenaren
Baldadig, onbeschaamd en roekeloos; ook *balddadig*
Hoofs, hoffelijk
Blootschoofs
Kruid, gewas. „Tegen die kwaal is geen kruid gewassen.”
Kruit, buskruit. „Zijn kruit verschieten”.
Leidraad, voor geleidraad. De *d* vervalt naar analogie van *geleigeest*, *geleinstang*.
Noords, noordelijk
Noors, uit Noorwegen
Laatje, *sneetje*, *zootje*, van *la*, *snee*, *zo*. (De *t* is ingevoegd als in *koetje*, *tweetje*,

kadootje). Deze woorden worden meestal foutief met *d* geschreven doordat men denkt aan lade, snede zode en aan woorden als draadje, kleedje, broodje van draad, kleed, brood. Onder de invloed van *voorwendsel* (voorwenden) wordt dikwijls verkeerdelijk een *d* gevoegd in *aanwensel* (aanwennen). Ook in *woordvoerster*, *bestuurster*, *vereester*. De schitterendste — de bekrompenste

De welvarendste — de ervarenste

De geschiktste — de sterkste

3. VARIA

Brodeloos — breidelloos

Dadelijk — adellijk

Lijdelijk — ijdellijk

Gelach, het lachen

Gelag, vertering, lot

Honigraat, van raat, waskoek die de bij maakt tot berging van voorraad. Het eerste lid wordt veelal geschreven en steeds uitgesproken *honing*.

XXII. LEESTE EKENS

De leestekens zijn van groot gewicht: zij kunnen de indruk aanmerkelijk versterken en de betekenis verduidelijken of verduisteren, zelfs geheel veranderen.

Klassiek zijn de volgende voorbeelden:

Tien vingers heb ik aan elke hand vijf en twintig aan handen en voeten wat zou dit beduiden moeten.

De inspecteur zegt de meester is een ezel.

De algemene regel is: wees spaarzaam met uw leestekens; gebruik ze slechts in geval van onvermijdelijkheid — hoe minder hoe beter. Want overvloed maakt de bladzijde onrustig voor de blik en bemoeilijkt het lezen. Hier geldt wat de Ier zei: een beetje te weinig is net genoeg.

Ziehier een middel ter voorkoming van overmaat:

Schrijf een bladzijde zonder tekens behalve die waarover geen twijfel bestaat zoals waarschijnlijk de punt en het vraagteken. Lees dan de tekst langzaam hardop en plaats de tekens slechts daar waar gij stuit op een onduidelijkheid die door een teken verbeterd kan worden.

De twee vorige zinnen bevatten geen tekens. Zijn zij daardoor onduidelijk?

1. DE PUNT

Plaats een punt:

1. Na een volledige zin
2. Na een rubriekcijfer of -letter
3. Na een afkorting of samentrekking, bv. *C.* of *Ct.* (*Courant*), *Prof.*, *mr.*, *km.*

Plaats geen punt:

1. Na een opschrift, bv. Tweede Hoofdstuk

2. Op het titelblad
3. Midden in een zin

Naar de hedendaagse mode (*Dd.*) schrijft men zinnen als de volgende:

Dit geven wij ter overweging. Ook aan den eenvoudigen burger die geen tijd heeft het staatsrecht te bestuderen. Of geen lust. Wat niet hetzelfde is. En die dit moge bedenken. Dat kennis van het staatsrecht hem tot praktisch voordeel zou strekken. En tot verdieping van zijn leven.

Dit is de zgn. hijgstijl.

2. DE KOMMA

Gebruik dit teken geheel naar eigen smaak en inzicht, vrij van regels en voorschriften behoudens het hieronder behandelde (het oude „geen komma voor *en!*” bijvoorbeld heeft geen kracht van wet) en met inachtneming der matigheid.

Plaats geen komma voor een beperkende bijzin; sluit een verklarende tussen komma's in.

Beperkend

De agent die daar loopt heeft de misdaad ontdekt.

De jongen die het beste opstel maakt krijgt een prijs.

De leeuw die Artis van den vorst ten geschenke heeft gegregen zit in het laatste hok.

Vast verband

De bijzin is als een adjectief: *de daar lopende agent*; hier past dus geen scheidingsteken.

Verklarend

De agent, die het gezag tegenwoordigt, moet onvoorwaardelijk gehoorzaamd worden.

De arme jongen, die vast op een prijs gerekend had, ging teleurgesteld heen.

De leeuw, die terecht de koning der dieren heet, kwijnt in zijn hok smadelijk gekerkerd als een misdadiger.

Los verband

De bijzin vermeldt een verklarende bijzonderheid; *baaksjes* zouden de komma's kunnen vervangen.

Vast verband

Als men de bijzin schrapt blijft er geen logische zin over: *De agent heeft de misdaad ontdekt. Welke?*

Los verband

Als men de bijzin schrapt blijft er een logische zin over: *De agent moet onvoorwaardelijk geboorzaamd worden. Iedere agent.*

In de volgende zinnen ziet men dat de komma de betekenis geheel kan veranderen:

De leden van Polyhymnia die te laat gekomen waren moesten tot het tweede nummer buiten staan.

(Enige leden)

Bij de tweede voorstelling die ik bijwoonde had Musch de hoofdrol.

(Ik zag beide voorstellingen)

De leden van Polyhymnia, die te laat gekomen waren, moesten tot het tweede nummer buiten staan.

(Alle leden)

Bij de tweede voorstelling, die ik bijwoonde, had Musch de hoofdrol.

(Ik zag de eerste niet)

3. DE KOMMAPUNT

De kommapunt scheidt korte hoofdzinnen. Een gewone fout is de vervanging door een komma:

Ik dank u zeer voor uw belangstelling, ik had u al eerder willen schrijven, gij zult mij wel willen vergeven, dit uitstel is niet aan onverschilligheid te wijten, mijn nieuwe werk eist veel van mijn tijd, spoedig schrijf ik u uitvoeriger.

Al deze komma's moeten vervangen worden door kommapunten of punten. In geval van overmaat van kommapunten gebruike men voegwoorden *en, maar, enz.*

4. DE DUBBELE PUNT

Dit teken levert geen moeilijkheden op. Het verdient aanbeveling het behalve in de gewone gevallen ook te gebruiken voor bijvoegingen die een *reden* of een *oorzaak* aanduiden:

Dit is een voortreffelijk werkje, maar ik acht het ongeschikt voor de school: het is veel te wetenschappelijk.

Mijn vrouw zal tot haar spijt niet kunnen komen: zij is nog steeds bedlegerig.

5. HET WEGLATINGSTEKEN

Deze wordt tegenwoordig dikwijls gebruikt ter vervanging van *ij*, *e* en *ee*: *z'n*, *'t* en *'n*. Deze spelling is overbodig en heeft twee bezwaren: zij ontsiert de bladzijde en is inconsequent. De lezer weet ook zonder die lelijke waarschuwingen wel wanneer hij letters als *ij*, *ee* en *i* bijna toonloos moet uitspreken; hij weet dat *een* (lidwoord), *mijn* en *zijn*, zonder nadruk gezegd, dezelfde doffe klank hebben. Wie het nodig vindt hem de juiste uitspraak aan te geven moet ook schrijven *aard'g*, *lel'k*, *pog'ng*, *vonn's*, om te voorkomen dat hij de klanken van *big*, *lijk*, *ring* en *mis* zou laten horen.

In enkele gevallen is het gebruik van dit teken door de gewoonte geijkt, *zoo'n*, *'s winters*, *'s morgens*, *komma's*. Maar deze komen zo weinig voor dat de bladzijden er niet door ontsierd worden.

6. HET UITROEPTEKEN

Ook met het gebruik van dit teken moet men niet te kwistig zijn. Meestal verzwakt het tegen de bedoeling van den schrijver, die er mede hoopt te versterken. Vooral humoristen maken zich schuldig aan overmaat van stippels, strepen en uitschreeuwtekens. Een uitroepeten na een pittig gezegde of een grap is een uitschaterteken. Het is als de schaterlach van den verteller die zwijgend uitroept: „Ik ben toch zo grappig dat je het uit moet proesten — lach dan toch!!” Uw antipathie tegen den ijdelruit beneemt u de lust zelfs te glimlachen.

Na het opschrift van een brief plaatst men tegenwoordig

geen uitroepeteken maar een komma: *Amice, Geachte Heer, Mevrouw*, enz.

7. HET ACCENT

Het accent (' , niet: `) gebruike men met grote spaarzaamheid. Onder de invloed van de luidruchtige omgeving waarin wij thans leven is de mode ontstaan accenten te plaats en ook op woorden die vanzelf de klemtoon hebben zoals *veel, zeer*, in 't *geheel* niet, de *meeste*. Enige woorden kunnen een accent nodig hebben, bv. *een*, het telwoord. Maar als er geen gevaar bestaat dat de lezer het met het lidwoord zal verwarren en uitspreken als 'n, schrijve men ook dit woord zonder accent, bv. als het gevolgd wordt door *van* of *der*: *een van beiden, een der schoonste steden*.

Sommige bladzijden der hedendaagse romans wekken visioenen van een herrieachtige straat vol flikkerende lichtreclames:

„Maar — néén! Als Kitty zich ééns iets vòòrgenomen had . . . dan dééd ze het, wát de wereld er ook van dénken, of érgér, zèggen mocht!! Zó was zij, en zó zou zij blijven — haar gånse léven lánɡ!”

8. DE HOOFDLETTER

Het gebruik behoeft geen bespreking. Een enkel woord over het niet-gebruik.

In de laatste tijd is hierheen een mode overgewaaid, ik meen uit Frankrijk, die gebiedt alle hoofdletters te bannen uit titels en berichten:

het leven van elizabeth, koningin van engeland. door antoon van hobbema. uitgave n.v. erasmus, p. c. hoofdlaan, haarlem.

verloofd: puk smit en iet van der does de braal. receptie vrijdag 2 december 3 uur, admiraal de ruyterweg, 4, amsterdam.

dit is de spelling van mijn kleinzoontje, pietje charivarius. meer is er van deze malligheid niet te zeggen.

AANHANGSEL

DE STIJL

De stijl vertoont de vorm van 's mensen ganse geest;
Die vindt men telkens weer, in wát men van hem leest.
De woorden op zich zelf zijn algemeen bezit;
Het komt er maar op aan, hoe zet ge z' in 't gelid?
Dit doet gij naar uw aard, naar uw persoonlijkheid,
En zo verraadt uw stijl wat soort van mens gij zijt:
Eenvoudig of gemaakt, bijzonder of banaal,
Scherpzinnig of verward, gewoon of geniaal.
En slechte stijl is, als men 't euvel goed beschouwt,
Volstrekt geen zaak van taal. 't Is een karakterfout.

De meesten geven enkel hun gedachten niet
Omdat hun geest te weinig stof tot schrijven biedt.
Zij redeneren zo: als 'k zeilde zonder vlag,
Dan kwam er wel iets heel onnozels voor de dag.
Toch kan een eerlijk stuk, uit een eenvoudig brein,
Voor een beperkte kring zeer lezenswaardig zijn,
Indien de schrijver zich beheerst, en steeds bedenkt
Dat pracht van woordenkeus de stijl geen schoonheid
(schenkt.

Dit is 't voornaamste waar uw stuk mee valt of staat:
Niet wat gij schrijft, maar wat gij ongeschreven laat.

Een eerlijk steller zorgt dat hij natuurlijk blijft,
En zijn gedachte scherp en duidelijk nederschrijft.
Zijn termen zijn correct, zijn zinnen vlot en kort,
Zodat zijn opstel boeit, en grif begrepen wordt.
Zo'n zin, zes regels lang, loopt vast en zeker mis,

Daar de scribe aan 't eind 't begin vergeten is.
't Is enkelvoud aan 't slot, en meervoud in 't begin,
't Is actief voor en na, en passief middenin.
Richt uw gedachtengang, volg steeds de rechte lijn,
En laat in 's hemelsnaam uw zin geen lintworm zijn.

Maar wat doet menigmaal zo'n meester impotent?
Hij fabriceert de zwaarste zinnen zonder end,
Bakt mooie, lange, nieuwe woorden bij de vleet,
En stuurt zijn kind op straat, geschilderd en verkleed.
Hij vlecht de frazen om zijn mager denkbeeld heen;
Nu staat hij op zijn hoofd, dan op zijn grote teen,
Opdat de lezer zucht', wat meestal ook geschiedt:
„Het zal wel prachtig zijn, want ik begrijp het niet.”
De stijl is 't silhouet van wat de hersens zijn,
En duisterheid van stijl verraadt een duister brein.

Wie zich tot stelen van een anders stijl verlaagt,
Is als de man op straat, die mom en masker draagt,
Een masker, schoon in schijn, in wezen vals en voos:
Ik griezelt! 't Leek te leven — bah! 't is levenloos.
Veel liever zie ik 't lelijkst menselijk gezicht,
Want daaruit straalt ten minste 't echte levenslicht.
Een pover journalist, tot schrijven slecht in staat,
Steelt van zijn ambtgenoot, en leeft van plagiaat.

Een slechte schrijver dwingt, verwringt zijn eigen stijl,
En tracht zijn taal te duwen naar een hoger peil.
't Zijn fratsen die hij in zijn kunstprodukt verkoopt,
En 't is of elke zin van 't stuk op stelten loopt.
Gemeenplaats volgt gemeenplaats, stoplap mode-woord;
Zo hotst zijn hobbelpaard. En hij pent lustig voort.

En vraag maar niet wat al die fraaiigheid beduidt:
't Is bergenbarenswee — een muisje komt eruit.

Hoe moeilijk het ook schijnt, er is maar weinig aan
Om zo te schrijven dat geen mens je kan verstaan;
't Is heel wat lastiger, eenvoudig, kort en klaar
Te schrijven over iets dat duister lijkt en zwaar.
Als gij diep-zinnig schrijft, verdient gij het verwijt
Dat gij diepzinniger wilt schijnen dan gij zijt.
Ziehier *de* wet der letterkundige moraal:
Zeg ongewone dingen in gewone taal.
Is deze zin er niet een sprekend voorbeeld van
Hoe men iets van gewicht eenvoudig zeggen kan?

De meeste schrijvers keren deze regel om;
Dat is niet slechts onjuist, 't is daarenboven dom:
Wie zich de schijn van kennis en geleerdheid geeft,
Schept een vermoeden dat hij bitter weinig heeft.
Want schijn beduidt gemis. Dit geldt op elk gebied:
Wat iemand affecteert, bezit hij zeker niet.

Vermijd ook slordigheid. Want wie iets slordig zegt
Toont, dat hij aan zijn denkbeeld weinig waarde hecht.
De zelfbewuste denker kiest gekuiste taal;
Zo legt men kostbre vruchten op kristallen schaal.
En in besprekingen van letterkundig werk
Trefte slordigheid van stijl natuurlijk dubbel sterk:
Wat is een recensent die zich er niet voor hoedt?
Een rechter op de zitting in zijn ondergoed.

Hetzij g' een schetsje schrijft, of een beschouwing schept,
Vooreerst moet vaststaan *dat gij iets te zeggen hebt.*

Hoe simpel lijkt dit woord, en hoeveel houdt het in!
Het zij van al uw schrijven basis en begin.
Wat heb ik vaak produkten onder 't oog gehad
Waarbij ik uitriep: man, schei uit! Je schrijft maar wat.
Wees zuinig op uw inkt, en schrijf alleen maar zo,
Dat gij kunt zeggen, met de woorden van Boileau:
„Ma pensée au grand jour partout s'offre et s'expose,
Et mon vers, bien ou mal, dit toujours quelque chose.”

Wie, schrijvend, al zijn aandacht aan zichzelf wijdt,
Staat schuldig aan de fout der *subjectiviteit*.
Ik neem nu aan dat gij uw onderwerp beheerst;
Maar dan begint het zware werk van 't schrijven eerst.
Gij wordt allicht verward, te duister of te hoog;
Houd geen alleenspraak, schrijver; geef een dialoog,
Die des te helderder moet zijn in ieder woord,
Omdat gij nooit de vragen van den lezer hoort.

Een objectief geschrift is als een schilderij:
Des schrijvers denkbeeld pakt direct, en blijft u bij;
Een subjectief produkt — een vetvlek op een muur:
Als ik er lang op kijk, ontdek ik een figuur.
Geef makkelijk weer wat gij met moeite hebt gedacht;
Ook voor ideeën geldt de wet der zwaartekracht:
Gezwinder gaan gedachten, die als dingen zijn,
Van hersens naar papier, dan van papier naar brein.

Een zeer gewone fout, die gij vermijden moet,
Is de breedsprakigheid, de woordenovervloed.
Voorzichtig! Spaar des lezers tijd en zijn geduld;
Draag zorg, dat gij zijn hoofd met goede waar vervult.
't Is beter dat iets nodigs ongeschreven blijft

Dan dat gij iets te veel, iets overbodigs schrijft.
(In deze zin komt ook iets overbodigs voor,
Maar dit is poëzie; dan kan 't er nog mee door.)
Te veel is op het punt van stijl mijn grootste grief:
Het adjectief — de vijand van het substantief!
Begrijpt gij dit, of vindt gij 't ijdel woordenspel?
Voltaire zei het, en Voltaire wist het wel.

Schreef niet Hesiodus, de wijze Griekse bard:
Een half is meer dan één, en minder dan een kwart?
De lezer heeft ook op wat eigen arbeid recht;
't Geheim van saai te zijn is dat men alles zegt.
Veel wijsheid, weinig woorden, kenmerkt het genie;
De waarheid is het mooiste zonder draperie.
Uw schip gaat naar de grond, als gij 't te zwaar bevracht;
Schrijf nooit iets dat de lezer zelf wel had bedacht.

Wie in de rede valt, kent zijn manieren niet;
Dit geldt natuurlijk evengoed op stijlgebied;
Een schrijver die zijn stuk met haakjes overlaadt
Interrompeert zichzelf, een even ernstig kwaad.
Hij perst zijn tussenzinnen in een tussenzin,
En dan nog weer een tussenzin daar tussen in,
Zoals die tafeltjes, geschoven in elkaar.
De arme lezer, met de handen in het haar,
Zegt onder de lectuur aan 't einde van zo'n zin:
Het slot begrijp ik, maar hoe was ook weer 't begin?
Zo wijkt het hersenwerk naar de verkeerde kant,
Want het geheugen zwoegt, in plaats van het verstand.

Wie telkens zinnen — 'k voeg een voorbeeld, dat de leer,
Die 'k schrijvers, welken wellicht, wat ik hier beweet,

Hetgeen in dit gedicht, waarin 'k de stijl, waarvan
't Succes, waarop men hoopt met opstel of roman,
Afhankelijk is, bespreek, behoort als kroon op 't werk,
Niet duidelijk is, wil prenten in de geest, versterk',
Bij mijn beknopt betoog — in andre zinnen ploft,
Is lui of nonchalant en altijd onbeschoft.

Schrijf dus eenvoudig. Maar — schrijf niet zoals gij spreekt;
Ook dat is affectatie, die zich altijd wreekt.
Wij praten zorgeloos; wie spreekt er zonder feil?
Gij komt gekleed op straat, verzorgd zij ook uw stijl.
De woorden die men heden vaak gedrukt ziet staan,
Doen ieder man van smaak hoogst onaesthetisch aan.
Behandel lichte stof niet statig of geleerd,
Wees luchtig op zijn tijd, maar blijf gedistingeerd.

De hinderlijkste vorm van imbeciliteit
Is 't pronken met een andermans oorspronkelijkheid.
't Is de gemeenplaats. Schuw, verfoei die als de pest,
„'t Ontstellende bericht,” „het teken,” — en de rest.
Plaats nooit een pittig woord dat in de mode is,
Dan onderscheidt gij u, en houdt g' uw opstel fris.
De eerste die zo'n term (*zijn* vinding!) schreef, was groot,
De tweede was een dief, de derde 'n idioot.
Gij geeft uw gast, als gij die mufte fout begaat,
In plaats van een sigaar een peukje, van de straat.

Hoe weinig werk ontstaat uit 's schrijvers intellect,
Gelijk een huis gemaakt wordt door den architect,
Die eerst zijn ganse plan zorgvuldig overdenkt,
En aan elk onderdeel zijn volle aandacht schenkt.
De meesten stellen niet; zij spelen domino;

De hand grijpt naar een steen; die zetten zij maar zó.
Met veler werk wordt nog fantastischer geknoeid:
't Ontstaat zo ongeveer als een koraalbank groeit.
Weer andren stormen voort, gelijk een dolle koe,
In tomeloze vaart — en Joost weet waar naar toe.
Wij leven in een wilde, schreeuwerige tijd;
Is 't wonder dat de stijl daar droevig onder lijdt?

BOEKEN, LIJSTEN EN TIJDSCHRIFTEN

<i>Taalschut</i> door dr. Ch. F. Haje	f 1.90
<i>Uit de geschiedenis der Nederlandsche Taal</i> door Prof. dr. J. Verdam	f 4.90
<i>Uit de levensgeschiedenis van woorden</i> door Prof. dr. J. Walch	f 1.80
<i>De kunst van het schrijven</i> door dr. P. H. Ritter Jr. ..	f 3.40
<i>Het Nederlands van nu</i> door Prof. dr. E. Kruisinga .	f 1.25
<i>Het juiste woord</i> door L. Brouwers S. J.	f 5.—
<i>Handwoordenboek van Nederlandsche Synoniemen</i> door J. V. Hendriks	f 2.90
<i>Taalzuivering</i> . Algemeen Nederlandsch Verbond ..	f 0.25
<i>Taalkundige wenken</i> . Nieuwe Rotterdamsche Courant	f 0.25
<i>Germanismen</i> door A. Moortgat	f 2.50
<i>Benamingen op het gebied der verlichtingskunde</i> . G. W. v. d. Wiel & Co., Arnhem	
<i>Luchtvaartwoorden</i> . J. Noorduynd & Zn., Gorinchem	f 0.70
<i>Gevleugelde woorden</i> door J. H. de Ruyter	f 3.90
<i>Woordenschat</i> door T. de Beer en E. Laurillard	f 22.50
<i>Onze Taal</i> . Maandbl. v. h. Genootschap „Onze Taal”	f 1.—
<i>Vertalen</i> . Orgaan van de Vereen. „Nederlandsche Vertalingen”	f 1.50
<i>Taalwacht in „Neerlandia”</i> . Alg. Nederl. Verbond <i>Charivaria</i> in „De Groene Amsterdammer”	

Ik vestig de aandacht van ieder die belang stelt in het onderwerp van dit boekje op *Het Genootschap Onze Taal* (Keizersgracht 194, Amsterdam).